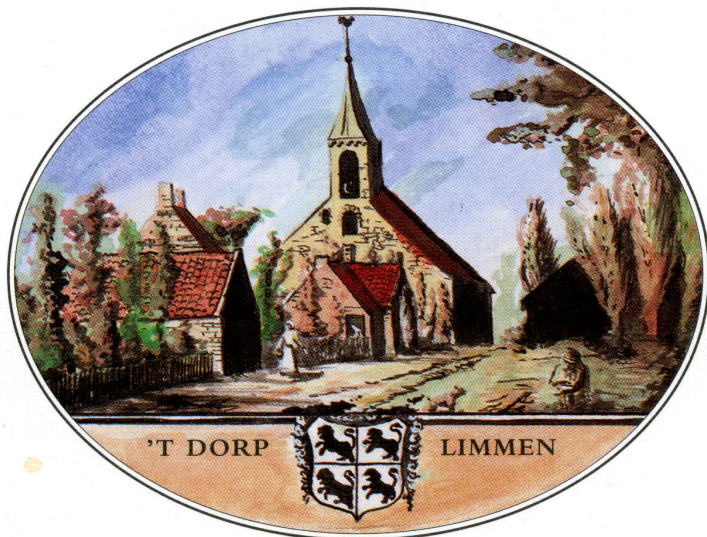

Stichting Oud Limmen

Dien melkerij, en korenteelt, en Visfcherij kan streelen,
Zal't boomrijk LIMMEN zekerlijk in zijnen lof doen deelen;
Dat dorpjen, (door de kunst dus duidlijk afgemaald,)
Is voor zijn vrijheidsamin door ALVA wreed betaald.

*De wereld is een wonder boek
Het maakt zijn lezer wonder kloek
Maar wie het zonder oordeel leest
Die blijft, gelijk hij is geweest*

Jacob Cats

Drukwerk: Drukkerij v/d Boogaard
Fotos: Kees Beentjes
Typen en redactie: Kees Droog

Inhoud	Blz.
VOORWOORD.....	3
	Ype Wiersma
HET BEZIT, GEBRUIK EN ONDERHOUD	4
VAN DE SCHULPVAART ONDER LIMMEN	
	Kees Druijven
HET DISSELDORPERSTET EN ZIJN OMGEVING.....	12
	Piet van der Steen
HET ONTSTAAN VAN WINDER B.V.	28
	Kees Droog
DE INTOCHT DER FEESTGANGERS	43
	Kees Druijven
LIMMEN EN DE TIJD VAN KONING WILLEM.....	52
	Piet van der Steen
HET ONGELUK OP DE VOORTWEG	61
RUZIE BIJ HET SLUISJE VAN AKERSLOOT	62
	Kees Druijven
DE ACTIVITEITEN VAN "OUD LIMMEN" IN 1995.....	64

VOORWOORD

Geachte donateur,

De Stichting "Oud Limmen" is 10 jaar jong. Bij deze mijlpaal behoort een korte terugblik.

Eén van onze huisartsen, de heer T. Elzinga was in 1986 van mening, dat er in Limmen een historisch genootschap opgericht zou moeten worden. Als huisarts had hij namelijk diverse oude patiënten, die veel wisten over de geschiedenis van Limmen. Het vastleggen van hun ervaringen voor het nageslacht leek hem belangrijk. Eén van die ouderen was de helaas overleden legendarische figuur Arie Krom. Voor de ouderen onder ons, maar ongetwijfeld ook voor vele jongeren zal het geen probleem zijn deze markante man voor zich te halen. Gedurende zijn leven was Arie een verwoed verzamelaar van allerlei dingen. Tijdens een ziekenbezoek kreeg dokter Elzinga het lumineuze idee bepaalde goederen uit de collectie van Arie voor de toekomst te bewaren. Arie vond dat een goed idee. Zo kwam het, dat de heer Elzinga het initiatief nam tot het oprichten van een stichting, die onder de naam "Oud Limmen" de geschiedenis inging.

Wij zijn nu 10 jaar jong. In deze 10 jaar zijn er enige bestuurswisselingen geweest, maar een ieder heeft zich altijd op zijn eigen specifieke wijze ingezet. En we gaan door!!

Met trots in mijn hart mag ik nu dit 10-jarig jubileumboekje bij U introduceren. De 'gouden' jongens van onze historische werkgroep, t.w. Piet van der Steen sr., Kees Droog en Kees Druyven en niet te vergeten onze fotograaf Kees Beentjes hebben zich 100%, zo niet meer ingezet om dit jubileumboekje zodanig te maken, dat het U als donateur ongetwijfeld veel leesplezier zal verschaffen.

In de afgelopen 10 jaar heeft U met Uw financiële bijdrage ons geweldig gesteund. In 1995 moesten wij deze bijdrage helaas verhogen. Voor U bleek dit echter geen enkel probleem te zijn. Namens het bestuur wil ik U hiervoor hartelijk bedanken. Het heeft ons echt het gevoel gegeven, dat U achter ons staat.

In de hoop, dat U dit nieuwe jaarboekje met genoegen zult lezen, teken ik,

Ype Wiersma
(voorzitter)

De Schulpvaart bij de Voord; het onderwerp van het volgende verhaal.

HET BEZIT, GEBRUIK EN ONDERHOUD

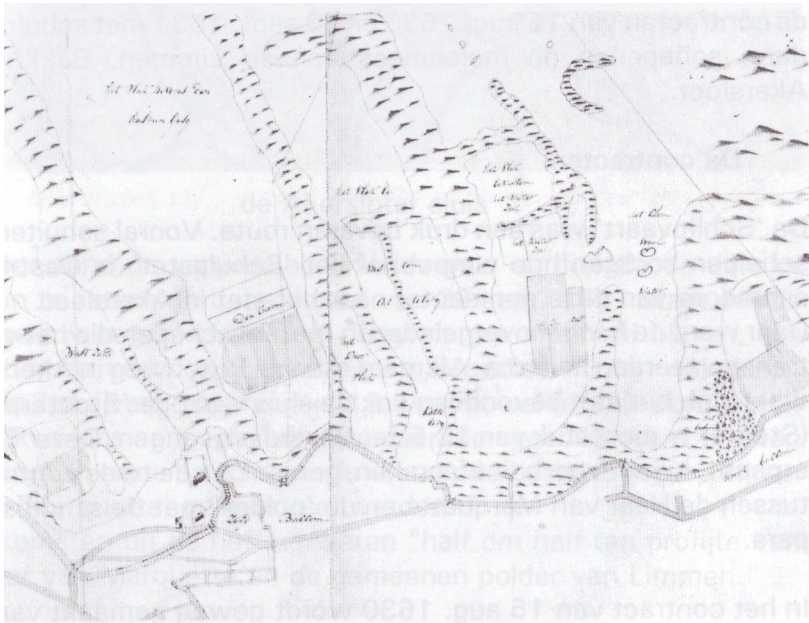
van de Schulpvaart onder Limmen

Octroij van de uijtwateringe der Duijnen
*Alsdattereen bequame water-loosighe soude worden ghemaect daerop
de Beecken van de Duijnen achter Castricum ende Backum souden
uijtwateren, leijdende 't selve water tusschen twee Kadijcken, tot inde
Wtgeester-meer, ende Schermer.. In date den 3 mei anno 1613, ons
vertoont.*

De regeerders van de dorpen van Limmen, Akersloot en Bakkum waren bij elkaar gekomen, samen met afgevaardigden van de Staten van Holland en de heer van Marquette, om te bevestigen en t bespreken dat de in Heemskerk wonende Daniël de Harteijng, Hee van Marquette,

dit Huis gekocht had met de bijbehorende goederen waaronder het duingebied vanaf de duinen van "de Graeflijckheid van Holland totte duijnen van de Heerlijkheidt van Egmont." Er was een kwestie ontstaan tot voor "de Hooge Rade, ter sake var het Duijn-val ofte het Duijnwater" dat problemen gaf aan de drie genoemde dorpen. Daar moest iets aan gedaan worden. Er werd verzocht om een octrooi om een waterlozing te moger "leggen ende maken, ende daertoe mede moghen imploijerer (gebruiken) der particuliere eijgenaren landen en gronden" waardoorheen gegraven moest worden. De onkosten waren kennelijk voor beide partijen.

Duidelijk wordt niet uit het stuk of hier bedoeld wordt het graven van een nieuwe vaart. Het is waarschijnlijker dat een bestaande vaart hier en daar verbreed werd en dat met smalle dijken het overstromingsgevaar ingeperkt werd. De aansluiting op de duinbeken werd vermoedelijk wel vernieuwd en verbeterd in een noord-zuidelijk lopend bekenstelsel, dat verbinding had op de vaart en het duingebied. Opeen kaartje uit 1614 (een jaar na het octrooi) staat de situatie afgebeeld. Eenzelfde afbeelding staat op een kaartje, 1e helft 17" eeuw. De naam van de verbreedde vaart op dit kaartje luidt: 'Lijmmer-wateringe'.

Gerardus Theod. Langendijck, 1614; kopie uit 1797

In een akkoord van 15 aug. 1630, tussen de Heer van Marquette en de schulpvaarders, wordt dat water 'Schilpvaart' genoemd. En ook kaartjes uit 1635 en 1639 vermelden die naam. Uit het akkoord wordt duidelijk dat de Heer van Marquette en de poldermeesters van de 'Gemeenen Polder' (later de 'Groot Limmer polder') de vaart half en half in bezit hadden. Of het schelpentransport al vóór de verbreding via deze vaart liep is niet zeker. De schulpnering bestond al eerder. In de 'Informacie' van 1514 wordt over Bakkum vermeld "dat zij hem generen (zich in leven houden) met lantelinghe, als mitte koe mit kennep te saijen, luttel coerns te saijen, mit scelpen upte strange (schelpen van het strand) te haelen ende voorts mit spitten ende delven".

De stad Alckmaer

De Heer van Marquette, Maximiliaen de Hartingh, leende in 1658 geld van Joseph Coijmans, heere tot Nijwal, uit Haarlem, waarbij de Heer de Hartingh zijn persoon en goederen als borg steldi waaronder het bezit van de schulpvaart. Op 9 juli 1659 stond deze heer de gehele eigendom van de schulpvaart af aan Coijmans en daarmee was de schuld vereffend.

Joseph overleed in 1677, zijn echtgenote Jacoba Trip in 1678. De curator van de boedel van Coijmans bracht in 1684 te Amsterdam de schulpvaart in publieke veiling. Alkmaar had belangstelling Burgemeester Johan van Egmont van de Nieuwburgh kocht t.b.v. de stad voor f 2150,- "Seeckere helft van een Schilp-en deurvaart genaemt 'de Limmersche Schelpvaart', gelegen tot Backum e Limmen omtrent de Voort.."

Onder de veilingscondities behoorde o.a. de gestanddoening van de contracten van 15aug. 1630 en 29sept. 1631 met schulpvaarders, schepenen en molenmeesters van Limmen, Bakkum en Akersloot.

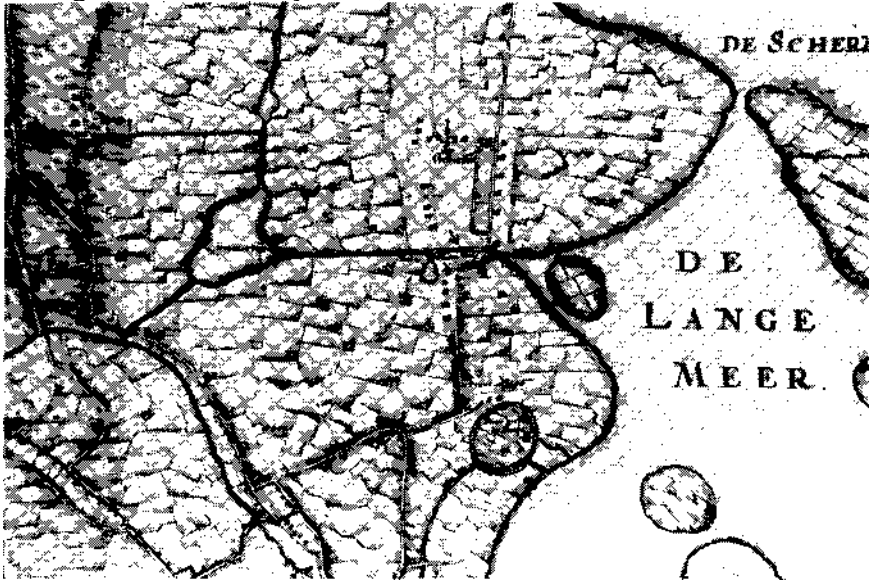
De contracten

De 'Schilpvaart' was een druk bevaren route. Vooral schuiten met schelpen zochten hun weg vanaf het 'Schulpstet' te Castricum eigendom van deze gemeente, naar het stet in Akersloot. Daar werd de handel overgeladen in grotere schepen die het verde transporteerden naar o.a. Alkmaar.

Aan de Boschweg in Akersloot waar zich het stet bevond lag ook de sluis waar de 'Stooterpacht' (Stooter = muntstuk van 12,5 cent) werd ontvangen. Deze 'Stooterpacht' kwam voort uit afspraken, gemaakt in de twee contracten tussen de Heer van Marquette en de 'polder' met de schulpschippers.

In het contract van 15 aug. 1630 wordt gewag gemaakt van eer voor de schippers wel zeer ongemakkelijk obstakel in de schilpvaan nl. een dam (met pomp:daarmee bedoelde men een duiker) "alwaer die schilpen met groote moeijten en de oncosten moeten overgebracht worden.." De afgevaardigden van de schippers kwamen met de Heer overeen de dam en pomp te slopen en daarvoor aan hem te betalen voor elke schuit schelpen die door de gesloopte dam zou varen twee stuivers "met een sack goede tarwe alle jaeren, te betalen vóór Sinte Lucasdach.."

de Akersloter sluis

De Heer vond de vergoeding onvoldoende en dreigde de dam er weer in te zetten. In het akkoord van 29 sept. 1631 staat dat de schippers vroegen of de dam "daaruit genomen sal blijven, om daardoor de vaert voor de schilpen te genieten., (en nu) sullen betalen 2 stuivers 8 penningen (12,5 cent), welke bij de pontluijden tot Ackersloot aangegeven ende daardoor gecollecteerd moeten worden.,

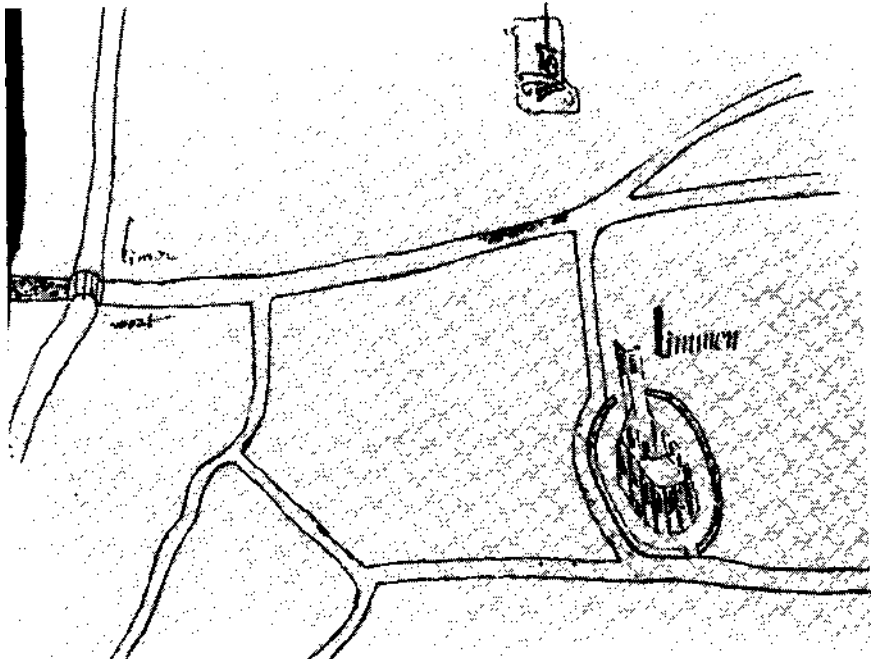
en twee zakken goede en van de beste tarwe op zijnen huijse (Marquette) geleverd sal werden.."

De inkomsten uit de heffing waren "half om half ten profijte van de Heer van Marquette en de gemeenen polder van Limmen."

Waarom er een dam in de vaart moest staan en waar, wordt niet vermeld. De archivaris van Alkmaar, C. Bruinvis, vermoedde (1905 en 1911) dat "de dam diende om de gronden van de heer van Marquette (de duinen) alsmede het vaarwater in droge zomers voor uitdroging te bewaren."

Opmerkelijk in het verhaal van Bruinvis is zijn veronderstelling "dat die heer zich bij de vergunning (van 1631) niet verbonden had een brug te maken en te onderhouden. En dat Alkmaar in 1712 met die van Limmen en Bakkum een overeenkomst sloot om in de kosten van verbetering van de weg (Voorterweg of Somerweg) aldaar bij te dragen."

Bruinvis vond het voor de hand liggen "dat de brug welke de dam verving, door de beide eigenaars der vaart bekostigd en onderhouden werd."

Uit dit relaas en ook uit andere opmerkingen in de stukken, kan men afleiden dat de dam bij de Voort lag en misschien ook als oversteek diende voor voetgangers. Verwonderlijk is dus niet dat de eigenaars van de vaart hun verantwoordelijkheid hadden voor een goede verbinding tussen Castricum en Limmen.

Vóór de verbreding van 1613 heeft er waarschijnlijk geen brug over de vaart gelegen. Het water moet daar ondiep zijn geweest en nog een 'doorwaadbare plaats' (voorde)(?). Een kaartje uit 1594 weerspreekt dit echter. Hierop staat een soort knepelbruggetje afgebeeld.

Het onderhoud

Het onderhoud van de Schulpvaart vormde vaak een kwestie. Wie moest bv. de kosten van uitdieping betalen? De bevaarders of de eigenaars?

Een reglement van 5 mei 1828:

"Op het varen door de sluis te Akersloot en het te bepalen vaarwater Art. 1 ..èèn ieder de door de sluis te Akersloot met een schuit vaart., door het vaarwater van., (o.a.) Startingervaart, Slikkerdie..

Zal verplicht zijn te betalen voor de kosten van uitdiepen.. De som is bepaalt als volgt:

- voor een roeischiut of jol	10 cent
“ “ praam of vlet	15 cent
“ “ overdekt vaartuig van 30 tot 40 voeten	40 cent
“ “ “ “ van 40 tot 50 “	50 cent
“ “ “ “ van 50 tot 60 “	60 cent

- voor eene praam of vlet welke van buiten de sluis tot aan het Dusseldorperstet zal varen, om daar te lossen of te laden, moet betaald worde 30 cent.

- Deze betaling geschied aan de Sluiswachter onder Akersloot.

- Van deze betaling zijn vrij alle schuiten of schepen, welke met schulpen van het schulpstet te Castricum beladen zijn en ledig derwaarts zullen keren.

- Maar wanneer zij bij de terugkeer of bij de uitreis geladen zijn met andere voorwerpen, dan schulpen, zijn zij aan de betaling onderworpen.

- Dit reglement zal bij den Sluiswachter, zichtbaar en voorhanden moeten blijven, ten einde zich een ieder daarna gedragen."

De eigenaars van de schilpvaart moesten het uitdiepen van die vaart zelf bekostigen.

Alkmaar betaalde daaraan in 1744 f 1 28,- en een eeuw later ± f 50,- tot f 15,-. Zij probeerden zich echter meer en meer daaraan te onttrekken. Omdat de jaarlijkse inkomsten van de verpachting terugliepen wilde zij zelfs wel van het bezit van de halve vaart af. In 1874 werd Castricum benaderd met het verzoek om de vaart over te nemen voor f 1500,-. Die wilde niet en ook de Groot Limmer polder in 1911 wilde hem niet hebben. Wel besloten Limmen en Castricum samen, vanaf 1875, de vaart uit baggeren op hun kosten.

Dat het onderhoud van de Schulpvaart een grote noodzaak was wordt duidelijk uit de vele noodkreten van de schippers. In een petitie van sept. 1904 lieten 41 belanghebbenden uit Castricum Akersloot; schulpvaarders, landbouwers, kopers en vervoerders van bouwmaterialen, hun klachten horen aan het polderbestuur:

"..dat de vaart op verscheidene plaatsen, vooral tusschen Castricum en Limmen, te ondiep is., zij soms moeten wachten, vooral wanneer de waterstand niet hoog is, dat bovendien het water niet op peil gehouden wordt en de peilmaten op de bruggen, waar zij vroeger waren, ontbreken.. Dat de schulpvaarders per schuit moet betalen f 0,25 en bovendien f 0,07 sluis en bruggeld. Dat jaarlijks, ruim 400 schuiten met schulp door de vaart gaan en ruim 700 andere schuiten; dat voor 't bouwen van woningen voor 't Provinciaal Krankzinnigengesticht en voor de bouw van dat gesticht zelf honderd duizenden steenen door de vaart vervoerd moeten worden.."

In 1908 was het aantal schippers teruggelopen tot tien, in 1913 waren er nog slechts vijf waarvan er drie hun vaartuig te koop aanboden. Anderen moesten hun bouwmaterialen "per spoor, tram of as" laten komen wat trager ging en hogere kosten met zich mee bracht. Vooral de Castricumse vereniging 'Castricum Vooruit' trok voortdurend aan de bel. Die liet ook metingen verrichten en lege een begroting, voor het noodzakelijke baggerwerk, voor aan de 'polder'. Het baggerwerk werd door de Baggermaatschappij "Haarlem uitgevoerd.

Nog iets over verpachting

Sinds 1684 werd het de gewoonte aan de eigenaars van de Schulpvaart om de 'Stooterpacht', die de schulpschippers moesten betalen, via een driejaarlijkse publieke veiling te verpachten. In de 19e eeuw werd het een éénjarige verpachting.

"Op conditiën hier naervolgende: art. 1 Den pachter sal voor iedere Schuijt Schilpen drie hoet (±3000 liter) voor een schuijt gereeckent ontfangen twee stuijvers acht penningen (12,5 cent. Later werd het 25 cent). Ende sal niemant door de Vloijsbrugge, leggende op de Voort tot Limmen met schilpen mogen varen, tensij deselve eerst aan den pachter oprettelijk heeft aangegeven de quantiteit die hij heeft ingeladen, ende soo iemand minder als de oprechte quantiteit of sonder aengeven doorvaart, deselve sal verbeuren voor de eerste reijs f 12,- voor de tweede reijs f 25,- en voor de derde reijs f 50,-, te appliceren (bestemmen) een derde voor den armen der stad Alkmaar, een derde voor den gemeene armen van Limmen en een derde voor den pachter. Art.4 Den pachter sal, om alle sluikerijen zo veel mogelijk te beleten, met voorkennis van de burgem. van Limmen, de doorvaart met een Boom bij de voornoemde Vlooisbrug mogen sluiten.

Gepresen bij Gerrit Tromp op f 350,-
 Gemeijnt bij Thijs Dekker op f 5.-
 (Thijs Dekker heeft) Dus gepacht voor f 355,-
 Borgen: Albert Kleef en Cornelis van Dijk
 Geveijlt ter Raadkamer van Limmen"

Stooterpacht	J	1,2,3,4,5,6,7,8,9,10,11,12,13,14,15,	J
Voor	F	GROOT- LIMMERPOLDER.	A
N'schulpvlet	M	STOOTERPACHT	S
25 cent.	A	voor een schulpvlet.	0
	M	25 cent. 00000	N
00000	J		0
		21 122 23 24 25 26 27 28 29 30 31	

In de 17e eeuw bracht de pacht per jaar f 260,- a f 275,- op. In de loop van de 18e eeuw liep het op van f 250,- tot f 482,- en nam toen weer af tot f 250,-. In de 19e eeuw wisselde het tussen f 300,- en f 100,-. Daarna is de opbrengst geleidelijk teruggelopen (in 1903 nog slechts f 35,-).

Op 4 mrt. 1931 is er een brief van het Provinciaal best. van N. Holland aan de dijkgraven van de Groot Limmer Polder: "Dat het ons minder gewenst voorkomt, dat de heffing op de Schulpvaart, welke naar onze mening als een openbaar vaarwater is te beschouwt wordt bestendig.

Deze heffing toch, welke uit een destijds getroffen privaatrechtelijk regeling is voortgesproten en niet door enige overheidsdaad is bekrachtigd, dient niet ter bestrijding van kosten van eenig werk, gemaakt, of enige dienst, verricht in r belang van degenen, op wie de heffing drukt., dat deze eigenaren met deze heffing kennelijk niets anders hebben beoogd dan voor zichzelf een zeker voordeel te reserveren, waar geen bijzondere lasten tegenover staan.."

12 mrt. 1932, Alkmaar: "Wij zullen moeten berusten in de uitspraak van de minister van Waterstaat, 4 febr. jl. dat de Stooterpacht niet behoort te worden gehandhaafd.. Intussen vervalt voorhands het motief voor de gem. Alkmaar om bij te dragen in de kosten van, onderhoud van de Vlooisbrug, immers dit onderhoud wordt ten dele bekostigd uit de opbrengst van de Stooterpacht."

Aan dat onderhoud van de brug droegen de polder en de stad Alkmaar ieder de helft in een som van f 30,- bij aan het Rijk (Waterstaat). Die had van hen op 21 juli 1845 overgenomen "het eigendom en de last tot herstel en onderhoud van de zgn. Limmer of Vlooisbrug, gelegen in de weg der 1e klasse No. 4." Op 1 jan. 1936 verviel de betaling van de retributie van f 30, "met dien verstande, dat de 'Groot-Limmerpolder' aan de Staat een afkoopsom zal betalen, groot f 300,-."

Tot aan 1942 is er nog naar'schelpen gevestigd. Tijdens de oorlog we Bakkum 'Sperrgebiet'. Sindsdien was het over en uit (Zie 'Historie van Castricum en Bakkum' door D. van Deelen).

Kees Druiven

HET DISSELDORPERSTET EN ZIJN OMGEVING

Wij staan er nu niet meer bij stil maar er is een tijd geweest dat vaarwegen in ons land dikwijls nog belangrijker waren dan landwegen. Toch ligt die tijd nog niet eens zo ver achter ons. Toen Willem I in het begin van de vorige eeuw een pleidooi hield voor het aanpakken van de wegen in Nederland (waarop ook de Fransen, tijdens de Bataafse republiek bij herhaling hadden gehamerd) en wilde bevorderen dat de ijzerenspoorweg ook in ons land zou worden aangelegd, werd hem te verstaan gegeven dat hij zich maar moest bemoeien met dingen waar hij verstand van had.

Immers: in het waterrijke Nederland had je aan landwegen geen behoefte en ook niet aan een spoorweg, zo oordeelde men.

In Limmen hadden wij een viertal stetten, maar de belangrijkste daarvan was wel het Disseldorperstet.

Het was een belangrijk haventje voor laden en lossen van allerlei goederen en niet alleen voor Limmen maar ook voor de omliggende dorpen.

Het vrachtgoed werd op het havenpleintje neergezet, en och, soms namen het niet zo nauw met weghalen en vond men het een geschikte opslagplaats. Dan stond het spul soms weken en maanden en dat maakte natuurlijk een rommelige indruk.

Dat was de plaatselijke overheid een doorn in het oog en dat moest nu maar eens over zijn, vonden de schepenen. Zo kwam het dat op 28 augustus 1804 de Municipaliteit van Limmen (het was in de Bataafse tijd) bijeen was om een ingekomen brief van het Departementaal bestuur van Holland te bespreken. De brief hield in dat voortaan de berekening van 's lands penningen niet meer zou mogen geschieden bij ponden, schellingen en déniers, maar bij guldens, stuivers en penningen, (zo zie je maar, niets nieuws onder de zon als straks onze gulden een Euro wordt).

Maar zo'n brief werd ook toen door het gemeentebestuur "aangenomen voor notificatie" zoals dat heette. Nu zeggen wij "voor kennisgeving aangenomen."

Daar was de vergadering gauw mee klaar en dus bleef er tijd over om over andere dingen te praten, dicht bij huis.

Het tweede, en tevens laatste punt was het stet; dat ging zo: "In ervaring gekomen zijnde dat men op het Disseldorperstet differente hoopes van deze en geene dingen, ja zelfs van vuilnis en mest van de eene maand tot de andere laat staan en daar sulks strijdig is m de aart der stetten welke alleen moeten dienen tot in- en uitsleep plaatsen.." ..enz.

Zo werd in die vergadering besloten om een verordening te maken waarin misbruik van de laad- en losplaats werd aangepakt. In die verordening moest komen te staan dat voortaan op de stetten (dus ook op de anderen), goederen van welke aard ook, niet langer dan een maand op de kade zullen mogen staan of liggen.

Voorts dat jaarlijks op de zgn. "12 mei schouw" alle dorpsstetten geheel leeg zullen moeten zijn "....alles op de boete van 52 stuijvers door diegeene te verbeure wiens goederen langer als de gestipileerde tijd off bij de zogenaamde 12 mej schouw op het voorseide op andere dorpstetten bevonden werd."

De secretaris, Jacob Laarman, kreeg de opdracht om daarvan een keur in elkaar te zetten en die op de eerstvolgende vergadering va de Limmer vroedschap ter beoordeling voor te leggen.

Nog in de 18e eeuw waren er in Limmen 8 schippers en bovendien werd het stet bezocht door schippers uit Akersloot en Bakkum met vracht voor Limmen of om daar vracht op te halen. Het zal er dan ook rond het stet zeer nijver hebben uitgezien in die dagen. Maar zoals het vaak ging en nog steeds gaat, de conjunctuur vertoont golfbewegingen en ook toen raakte een keer het vet van de ketel.

Toen de Hoevervaart, van Egmond naar Alkmaar, klaar was ging veel vrachtgoed uit die streek naar Alkmaar en ook dat was van invloed op de teruggang.

Al spoedig moest een aantal schippers het voor gezien houden en van de 8 schippers bleven er nog 4 varen.

Omdat sinds 1732 de ambachtsheerlijkheid Limmen was verkocht aan Jacob Du Peyrou en daarmee de Heerlijke rechten in zijn handen kwamen, waren de schippers voor het onderhoud van de vaarweg tot het sluisje bij Akersloot van hem afhankelijk.

Ook dat leverde nogal eens moeilijkheden op. Zie daarvoor het verhaaltje over de schippers van Limmen in boekje nr. 3.

Jaap Mooij vertelt

Onze eeuw is bijna teneinde en mensen die uit eigen ervaring kunnen vertellen over gebeurtenissen uit de vorige eeuw zijn er niet meer; althans niet in Limmen.

Wij prijzen ons gelukkig dat wij wel mensen in ons midden hebben die geboren zijn aan het begin van deze eeuw en over een goed geheugen beschikken.

Een van die mensen is Jaap Mooij Ariezn. Hij zag het levenslicht in 1916, op de boerderij aan de Achterweg dicht bij het stet.

Gelukkig vond ik hem bereid om eens te vertellen over de tijd toen hij als kind speelde in en om het stet; hoe zag het er uit in die dagen en hoe waren de tijdsomstandigheden. Dat willen wij wel graag weten en het was voor Jaap ook niet moeilijk om zijn jeugdherinneringen op te halen.

In die dagen, zo vertelde Jaap, gingen kinderen naar school als ze 6 jaar oud waren. Het schooljaar liep van april tot april en als kinderen dan pas na de aanvang van het schooljaar 6 werden werd daar meestal niet moeilijk over gedaan.

Er waren toen 6 klassen en nog geen aparte jongens- en meisjesschool. De klassen bevatten meestal wel zo'n 50 leerlingen per klas en de onderwijzeressen hadden dus wel hun handen vol.

Normaal kwam een kind van school als het 12 jaar oud was, maar omdat Jaap na april geboren en als 5 jarige naar school was gegaan, kwam hij als 11-jarige van school. Tenminste dat dacht hij en dat dacht ook vader Arie, die het joch best kon gebruiken op de boerderij. Het was een slechte tijd en hij werkte parttime bij de kaasfabriek aan de overkant om een extra centje in te brengen. Z jongen thuis zou heel nuttig zijn voor het lichtere werk.

Maar het liep anders; de hoofdzuster had er lucht van dat sommige schoolverlatertjes nog geen 12 jaar waren en dat was wettelijk toch de leerplichtige leeftijd. Het feest ging niet door en dat was voor vader en zoon Mooij een bittere teleurstelling.

Een 7e klas bestond nog niet en de 11-jarigen kwamen in de klas die zij al doorlopen hadden. Nu was in dat jaar juist een onderwijzer aangenomen op de tot dusver uitsluitend door vrouwen gerunde school, en er was een scheiding gekomen tussen jongens- en meisjesklassen.

Die eerste onderwijzer was meester Mok. Omdat er voor de 7e klas nog geen leerrooster bestond kon hij er misschien ook niet veel mee beginnen, in ieder geval liet hij ze maar zo'n beetje aanrommelen. Dat was voor Jaap toch een motief om z'n griffel maar aan de wilgen te hangen: hij bleef thuis.

Maar ook meester Mok was gehouden de wet te eerbiedigen en dat hield in dat hij ging informeren waarom Jaap niet op school kwam. Jaap was ziek, kreeg hij te verstaan, en die onzin op school hoefde hij niet meer. Nee, hij hoefde niet meer op Jaap te rekenen, die had er definitief al een punt achter gezet.

Als hij ziek is moet er toch een schriftelijke verklaring van een arts komen, vond de meester en daar kon de zieke leerling dus niet onderuit.

Op een mooie dag gingen vader en zoon naar dokter van Oppen teneinde de ziekte zwart op wit bevestigd te krijgen. Maar dat viel tegen. Van Oppen kon geen enkel ziek, zeer of kwaaltje bij de knaap signaleren en dus zei hij geen verklaring in die geest te kunnen uitschrijven.

Nou vonden ze het niet zo erg dat Jaap in werkelijkheid een gezonde hollandse jongen was, maar ze wilden even een briefje. Vader Mooij bracht in het geding dat Jaap niet wilde eten als hij op school zat, terwijl hij at als een dijker indien hij lekker bij huis studdedde. Dokter van Oppen snapte best waar het om ging en had vaak in soortgelijke gevallen wel een salomonsoordeel bij de hand. "Nou ja" sprak de geneesheer: "ik zou wel kunnen schrijven dat de buitenlucht voor hem beter is dan de schoollokaallucht". Dat was de oplossing en voldaan en opgelucht keerden vader en zoon huiswaarts en kreeg meester Mok het waardevolle document onder z'n neus gedrukt. Zo kwam Jaap als jongen van 11 jaar als hulpje op de boerderij.

Achter de boerderij, waar nu het voetbalveld is en waar het in 1846 gesloopte landgoed Dampgeheest heeft gestaan, was in die dagen een "bedoening" van Arie Schermer gevestigd.

Schermer had daar een paradijsje ingericht. Er liep daar allerhande vee, van kippen tot paarden maar ook teelde hij daar bloemen, bollen, planten en fruit.

Als het daar druk was vroeg Schermer aan vader Mooij of Jaap hem mocht helpen en dat was voor de jonge knaap een waar feest. Hij genoot enorm van die rijkdom aan flora en fauna en het was voor hem een waardevolle leerschool.

Onze levensader

Het stet, zo vertelde Jaap, was onze levensader. Bijna alles kwam via het haventje Limmen binnen en daarom waren er nogal wat bedrijfjes in de nabijheid van het stet gevestigd. De fouragehandel en meelmaaldertij van Siem Admiraal werd met schepen bevoorrad. Dat was een enorm gesleep;

met zakken en dozen op de schouders werd het spul uit de schepen naar de schuur gesjouwd. Hetzelfde gold voor de steenkolenhandel van Gerrit Mooij op het hoekje van de Achterweg en het Vislaantje. Aan de overkant daarvan was de melkfabriek Hollandia. Of eigenlijk was het geen echte melkfabriek maar een dependance van melkfabriek Hollandia uit Purmerend.

Behalve bij de Limmer melkfabriek "De Vereniging" konden de boeren ook daar melk aanleveren. Die melk werd dan gekoeld en mogelijk ook wel gepasteuriseerd om vervolgens in bussen in de schuit geladen te worden. In de Hollandia in Purmerend werd de melk dan verwerkt.

Pentekening door C.J. de Rooy van Hollandia en het huis van Jaap van der Steen. Links is de bakkerij van Jan Kieft te zien.

In datzelfde gebouw was tijdens de oorlog de surrogaatfabriek van Blokker gevestigd en na de oorlog de speelgoedfabriek van Van Wees. Ook waren er drie bakkers nl. in het Vislaantje Jan Kieft, en op Disseldorp Sijferd Commandeur en Wup Admiraal (later Piet Breed en nu Peter Bakker).

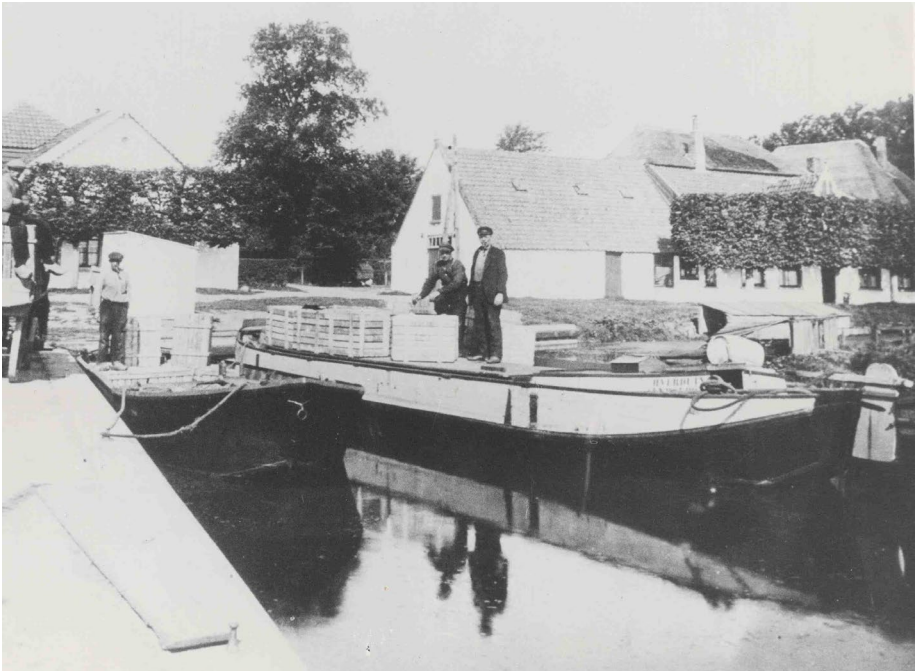
Bouwbedrijfjes als Min, Pepping en Henselman zaten voor de aanvoer van hun materiaal ook dicht bij het stet.

In het voorjaar kwamen de schuiten met mest aan. De bollenkwekers gebruikten veel meer mest dan de Limmer boeren konden leveren en daarom werd die mest gekocht in Friesland en in aken naar Akersloot vervoerd.

Daar werd het dan overgeladen in de schepen van de Limmer schippers en naar stet gevaren.

Die Friese mest was erg slap, waterig spul en het was dan ook geen pretje om het uit de schuiten de kade op te kruien. Wie op het wankel plankje boven de schuit z'n evenwicht verloor maakte een weinig begerenswaardige snoekduik in de kwalijk riekende substantie.

Als het dan eenmaal op de wal lag moest het met paard en bakwagen naar de akkers worden gebracht. Daar werd het dan door de werkers met plattande-vorken onder "geprakt" om de Limmer zandgrond vruchtbaar te maken voor de bollenteelt.

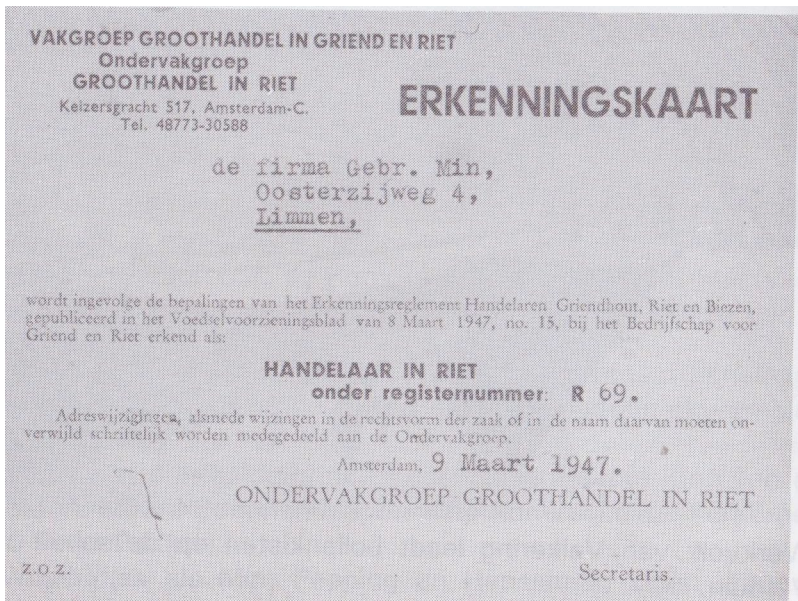
Werkvolk van Valkering laadt bollenkisten op de schuit van Verduin.

Behalve de schippers uit Limmen, Piet Min en Jan Kuijper, kwamen er ook schippers uit andere dorpen op het stet, zoals Hollenberg uit Bakkum en Molenaar en Verduin uit Akersloot

De vrachtrijders vervoerden naast mest en riet ook allerlei ander vrachtgoed, als bouwmaterialen, grind en sintels, zand en strooizout voor de wegen. In die dagen waren dat voornamelijk Winder, Zandbergen en Wup van der Steen, die bij stet woonde en naast zijn vrachtrijderij ook een boerderij had.

In het begin van de zomer kwamen de bollen kisten aan op het stet Dan lag alles vol met kisten en kratten, bestemd om door de exporteurs te worden gevuld met de exportbloembollen. In sommige van die kratten zaten wel eens grote vellen stevig papier en de jongens namen die er dan uit om er prachtige vliegers mee maken.

In de zomer kwamen die kisten en kratten dan weer op stet terug om per schuit te worden vervoerd naar de havens van Amsterdam en Rotterdam, vanwaar de bollen naar de afnemers in het buitenland gingen.

Als het dan herfst was geworden moesten bij de kwekers de bolle weer worden geplant en toegedekt met riet voor de winter. Dat was voor de schippers opnieuw een drukke tijd, want dan moest er riet worden gevaren.

In Limmen deden dat Min en Kuijper. Dat ging overigens niet zomaar; om te mogen handelen in riet en mest moest je wel over een erkenning beschikken. De Limmer schippers hadden dat natuurlijk.

Op het stet waren ook een paar voorraadhokken: voor zand en strooizout; voor grind en sintels (de wegbeharding), maar ook een voor vuilnis. Mensen die wat weg te gooien hadden konden dat daarin kwijt. Nou waren de mensen in die tijd niet erg welgesteld en daarom hadden zij ook niet veel om weg te gooien. Dat kwam dan voor de jongens goed uit; dan werd het hok niet al te vaak geleegd. Prins, de baas van de Hollandia dependance, was ook fietsenmaker en die gooide zijn niet meer gebruikte onderdelen in het afvalhok.

Na een poosje onderdeeljes opsparen uit de bak hadden de kinderen een fiets in elkaar geflanst en hup, er mee de weg op. Banden zaten er natuurlijk niet om, maar je kon best op de velgen rijden. Jaap vertelde dat hij heeft leren fietsen op zo'n bandenloos vehikel.

Met de muziek mee

In die dagen kwamen er dikwijls allerlei kooplieden en bedelaars het dorp in, maar ook muzikanten. Meestal waren dat mannen met een "mook" (harmonika, zouden wij nu zeggen). Echt feestelijk was het als het draaiorgel door het dorp trok. Op mooie zomerse dagen kon je die door het hele dorp heen horen. Jaap's broertje Jan was een ventje van plm. 6 jaar toen er weer eens een draaiorgel door de Achterweg trok. Het kereltje was toen al gek van muziek en toen hij dat hoorde rende hij naar de weg om het muzikwonder-op-wielen te horen en te aanschouwen. Hij raakte volledig in extase en die orgelmuziek met al dat prachtige mechanische werk van poppetjes en schelletjes had hem in de ban zoals de rattenvanger uit het sprookje de kinderen van Hameln. Toen na een poosje moeder Mooij eens ging kijken waar Jantje toch bleef was hij nergens te vinden.

Laat in de namiddag kwam een man uit Heiloo, die zich over hem had ontfermd, op de fiets met Jantje het erf op rijden. Hij was zonder erg achter de muziek aan gelopen en in Heiloo begon hij te merken dat hij zich op vreemd terrein bevond. Daar stond hij dan, zich afvragend waar ben ik en hoe nou verder....

Behalve de muzikmakers waren er de venters met garen en band of galanterien, maar ook consumptiewaren als vis en koek. In de vastentijd kwamen er altijd wat meer visboeren omdat dan de zuiderzeeharing gevangen werd. Die was zeer smakelijk en werd als bakbokking in Limmen erg veel gegeten. In de sinterklaastijd en kerstmis kwamen er koekventers het dorp door. Een man die overigens het hele jaar door met koek ventte was Jaapie de Lange. De man deed z'n naam geen eer aan want het was een klein kereltje, vandaar dat hij door de mensen als "Jaapie" werd aangesproken.

Maar die Jaapie dan, die liep met z'n handeltje op een sierlijke kruiwagen het dorp door. Op die platte kruiwagen had hij zijn assortiment koek uitgesteld. Prijskaartjes daar bijleggen was wat lastig, want met die altijd heersende westenwind in ons dorp blijven die geen minuut liggen. Gelukkig was dat ook niet nodig want Jaapie rookte een pijp en hij kende de prijzen van zijn produkten helemaal uit z'n hoofd. Die combinatie was voor zijn negotie juist voldoende: hij gebruikte zijn pijp als aanwijsstok door die bij de kop te vatten en met de steel naar beneden wijzend boven het produkt, meteen de prijs te noemen, die hij zo uit z'n geheugen kon opdiepen. Een eenvoudig doch vindingrijke oplossing. Dat er wel eens wat tabakssap uit de pijp naar beneden sijpelde, vond Jaapie niet erg; daar frist 'n pijp alleen maar van op.

Of de koekhandel erg succesvol was weten we niet, maar het mag worden betwijfeld. Toen ik een kind was ventte Jaapie met petroleum, herinner ik me. Hij reed toen met een klein handkarretje en een rond tankje er op door het dorp. De koekhandel was toen al aan kant gezet.

Stoere knapen

In de omgeving van het stet waren natuurlijk ook cafés te vinden. Het café van Kroon stond op de hoek van Disseldorp en het Vislaantje. Aan de westkant van Disseldorp stond het café van Oudhuis, waar later Hannes Bisschop in zat.

Maar vóór die tijd woonde daar de weduwe Hoedjes met haar twee zonen, Jacob en Siem. Zij dreven het café en de aan de achterkant aanwezige boerderij. De broers waren heel goeie- maar iets te eenvoudige jongens om een café te runnen waar je met oneerlijke klanten te maken kon hebben. Je hoort wel eens zeggen dat de jeugd vroeger veel beter was dan de tegenwoordige jeugd. Vergeet het maar; daar klopt niets van.

Ook toen waren er nette jongelui en niet deugende kwajongens.

Laten we maar even terug gaan in de tijd en een kijkje gaan nemen in de kroeg van de gebroeders Hoedjes:

Een stelletje opgeschoten kwajongens, die zichzelf de 'gouden ploeg' vindt, omdat ze zoveel durven, spreekt af om zich te bezuipen en dan zonder een cent te betalen naar buiten te komen.

Café "Welgelegen" aan de Dusseldorperweg tegenover het Stetlaantje, in die tijd gedreven door de wed. Hoedjes en haar zonen. Tekening van C.J. de Rooy

Het café van de Hoedjes wordt daarvoor uitgekozen, want dat is het gemakkelijkste. Het stel zette het op een zuipen en toen het eenmaal tijd werd om af te rekenen ontstond er zgn. onenigheid in de groep. Al spoedig rolden de biljartballen door het café en raakten de jongens met elkaar aan het vechten.

Jacob, bang geworden dat de hele tent afgebroken zou worden deed snel de deur open en ging op de bakkeleiende jongens af om ze er uit te jagen. Dat lukte prima en hij slaakte een zucht van verlichting dat hij ze zo rap de deur uitgekregen had. Maar toen ze eenmaal op straat stonden verzuchtte broer Siem:

"Ja maar Jacob, ze hebben nog niet betaald". "Nou, dat moeten ze maar voor hun eigen zieltjes verantwoorden" was het laconieke antwoord van Jacob.

Maar helaas, jammer voor de Hoedjes, die zieltjes van dat soort jongens leden er geen seconde onder. Integendeel zij genoten van de napret over hun overwinning.

Oh die Kobus

In de jaren dertig was al het geld weer eens op een hoop gestroomd en dat betekende dan meestal crisis. Zoiets werd dan wel weer opgelost met een oorlog, maar zolang je er mee te maken had was het verre van prettig.

Niemand had er nog geld voor een normaal bestaan en daardoor viel de koopkracht weg. Dat betekende dat er te weinig produkten konden worden verkocht dus over produktie en werkeloosheid. Zo stortte de economie als een kaartenhuis in elkaar en ook de bloembollenteelt kreeg een gevoelige klap.

Er waren plotseling veel meer bollen dan er konden worden verkocht en daarom bedacht men een systeem van teeltbeheersing. Dat betekende dat de teelt aan vergunningen moest worden verbonden. Maar dan moesten er eerst wel een flink aantal bollen worden vernietigd. Dat vernietigen noemde men "sanering", gezondmaking in normaal Nederlands.

De hotemetoot die dat in Limmen moest uitvoeren was Kobus Kimman. Die man moest zorgen dat er door de Limmer bollenkwekers vele duizenden kilo's bloembollen ter vernietiging zouden worden ingeleverd. Kobus was als boerenzoon geboren. Toen hij met Kaatje ging trouwen liet hij een spulletje zetten aan de Provincialeweg, daar waar nu de familie Spijker woont.

Maar nee, dat boer-wezen was eigenlijk niet waarvoor hij in de wieg gelegd was, vond hij. Nee, in zijn hart was hij een echte 'burgerman' en daarom ging hij z'n spul verkopen en aan de Kerkweg wonen. Later verhuisde hij naar de Achterweg en sleet daar samen met Kaatje een burgermansbestaan.

Dat saneren was niet populair in Limmen: Kobus dus ook niet, met zijn baantje als saneringsambtenaar.

Cor Mooij (van Cees) was een neefje van Kobus Kimman en die Cor, die wij ons nog goed herinneren van zijn voordrachten en van het toneel in Limmen, had voor ome Kobus een liedje geschreven.

Jaap kon dat liedje nog helemaal zingen, het ging als volgt:

"De sanering kwam in 't land, door Kobus,

"Hij zet zijn boerderij aan kant, die Kobus,

"Met een dik boek gaat hij naar 't secreatarie oh, die Kobus,

"En Kaatje zit dan op z'n knie oh, die Kobus,

"Oh, die Kobus oh, die Kobus, "Wel wat zeg je van 't saneringsplan,

"Falderalderalde oh, die Kobus oh, die Kobus,

"En Kaatje, wat zeg jij er van.

"Hij verdient er nou een dikke duit, oh die Kobus,

"En hij lacht de hele kluit nou uit, oh die Kobus,

"En heeft hij een dikke portemonnee, oh die Kobus,

"Dan gaat hij met Ka naar 't strand en de zee, oh die Kobus

"Oh, die Kobus, oh, die Kobus."

"Wel wat zeg je van 't saneringsplan,

"Falderalderalde oh, die Kobus oh, die Kobus,

"En Kaatje, wat zeg jij er van.

Zo'n liedje ging er in die dagen bij de bevolking in als lijnkoeken een zeug en dus zal Kobus z'n liedje vaak genoeg te horen hebben gekregen.

Mobilisatie

In augustus 1939 werd het spannend in Europa, de toestand was onhoudbaar en iedereen voelde dat er iets stond te gebeuren. Om regering besloot de soldaten onder de wapenen te roepen en ook Jaap Mooij moest zich bij z'n onderdeel melden. Hij kwam aan de Grebbelinie terecht in de omgeving van Leusden. De verveling sloeg al heel spoedig toe en Jaap besloot de omgeving maar eens te gaan verkennen. Het was een mooie, landelijke streek hier en daar een boerderij met daar in de buurt een paar arbeiders woningen.

Bij zo'n woning was een man aan het fruit plukken en Jaap besloot om maar eens een praatje te gaan maken met die man. Dat viel goed, het was een amicale gezellige man en toen Jaap aanbood hem te helpen plukken was het ijs snel gebroken. Toen de manden vol waren zei hij:

"Goat ge mee 'n bakske hoalen?" Ja, daar voelde Jaap wel voor, en toen hij weer terug ging naar zijn onderdeel, zei de man:

"Als ge U verveelt kunt ge gerust langskomen hoor".

Nou dat kwam goed uit want van dat "heilig huisje" maakte hij zeer dankbaar gebruik. Soms nam hij ook een of twee kameraden mee en dan zaten ze gezellig bij die mensen in huis te kaarten. Jaap zat zo goed in de emmer dat ze zelfs zijn portret op de schoorsteenmantel hadden staan. Het liep inmiddels al aardig tegen het voorjaar en Jaap wilde toch graag eens iets terug doen voor zoveel hartelijke gastvrijheid. Hij vroeg ze om met de Pinksterdagen met hem mee te gaan naar Limmen en bij zijn ouders te logeren. Zelf had hij het verlof al geregeld.

Maar het noodlot beschikte anders: de Pinkster viel in 1940 op 12 en 13 mei, en ons land werd op 10 mei overrompeld. Jaap had dus wel wat anders aan z'n hoofd dan verlof met Pinkster: het werd aan het front met Pinkster.

De bevriende familie werd uit dat gebied geëvacueerd en wonder boven wonder werd uitgerekend Leusden naar Limmen gezonden. Zij namen nog even gauw de foto van Jaap mee, misschien zou die van pas kunnen komen. Dat klopte overigens helemaal, want met die foto werd Jaap door de Limmers spoedig herkend en konden ze de ouders van Jaap bezoeken.

Aardig is dat tot op de huidige dag, beide families elkaar nog steeds opzoeken en er een bevriende relatie is blijven bestaan.

Een mannetjes zeug

De oorlog was snel teneinde maar de bezetting duurde lang. Inmiddels had Jaap zijn bruid afgehaald uit het landelijke Driehuis en samen gingen zij het bedrijf van vader Arie voortzetten. Het grote voordeel van boer wezen in oorlogstijd is dat je altijd goed te eten hebt, maar daar is dan wel alles mee gezegd. De bureaucratie was verstikkend.

Ze moesten natuurlijk een veeboekje bijhouden, maar het ergste was dat ze zo streng door controleurs in de gaten werden gehouden.

Nu was het wel zo dat de meeste van hen nog geen koe van een stier konden onderscheiden. Dat bracht de boeren er toe om zo nu en dan eens een gokje te wagen en de controleur om de tuin te leiden.

Jaap Mooij had twee varkens in het hok: een barg (gecastreerd mannetjes varken) en een fokzeug. Het bargje moest opgroeien voor de huisslacht, voor eigen gebruik dus, en de zeug moest zorgen voor een groot biggen gezin. Zo stond een en ander te boek en zo werd er ook controle op gehouden.

Een nog al eens door boeren toegepast trucje in die tijd was om het varken te laten "verjongen".

Men verkocht dan de fokzeug voor veel geld en kocht (zwart) een jong ding terug. Dan kon je wat verdienen want ja, je moest op z'n tijd toch ook knip weer eens wat vullen en die controleurs, nou ja die liepen toch meestal met ogen dicht, vonden de boeren.

Ook Jaap paste de truc toe, hij verkocht z'n prachtige zeug en ging met z'n goed gevulde beurs de boer op om gauw even een jong zeugje te kopen. Maar nee; nergens was een zeugje te koop en tenslotte besloot om dan maar een bargje er bij te kopen, er moest toch wat in het hok zitten voor de controle. Dus moest dat bargje voor zeug spelen het was niet anders en het end moest de last maar dragen.

En dat zou het ook, hoor maar naar Jaap's relaas: Er ging enige tijd overheen toen er een controleur kwam om te beoordelen of het door Mooij bestelde stroo wel echt nodig was. Toen dat was vastgesteld zei de man: "Zal ik meteen maar even naar jouw varkens gaan kijken, ik ben hier zo mooi en dat spaart mij een rit uit." "Ja, dat is goed hoor" zei Jaap, en hij liep met kloppend hart en kromme tenen in de richting van z'n twee jonge waarvan er een voor meisje moest spelen.

Bij het hok gekomen gaf hij ze snel even wat voer in de zeunis zodat ze met de voorkant naar de controleur stonden. "Mooie beestjes" stelde de controleur vast, alsof hij er verstand van had. "Maar wanneer krijg je biggen?" "Tja, "antwoordde Jaap "ik weet het niet, ik kan er nog geen biggen in krijgen."

Een paar weken later komt hij weer langs en bevond alles in prima orde, maar jammer dat er nog geen biggen waren.

Maar dan gebeurt het. Jaap kwam juist uit het land naar huis om te eten, toen hij een fietser het erf op zag komen met een aktetas aan z'n fiets. Dat was het stereotype van de controleur in oorlog tijd; Jaap wist het meteen, daar was hij weer. "Ja Mooij" begon de beambte, "ik heb niet zo'n leuk bericht. Alle zeugen die geen biggen werpen moeten worden ingeleverd, nu maar hopen dat jouw zeug inmiddels wel biggen heeft" en hij liep naar het hok, om te zien of er al kleintjes rond de barg dartelde. Helaas moest hij vaststellen dat het niet zo was. "Ik wil even je vergunning inzien" vervolgde hij. Die werd in orde bevonden en dus kon nu de inbeslagname van de 'zeug' volgen.

Toen kreeg Jaap een heldere inval; hij zou alles of niets spelen. "Zo", zei Jaap, "laat ik je dan nou maar zeggen dat ik helemaal geen zeug heb; in het hok zitten twee bargaen." "Oh ja ?", zei de controleur, "dat zal je oplopen man,

daar ga ik proces verbaal van op maken en dat zal je bezuren". "Nou, je ga je gang maar hoor stommeling" beet Jaap hem toe, "je bent hier nou al drie keer wezen controleren en nog had je niet gezien dat het geen zeug was.

Mooie controleur ben jij zeg, je baas zal trots op je wezen als hij het verhaal hoort."

De man sputterde nog wat na, maar vertrok om nooit meer op de boerderij van Jaap Mooij terug te keren. Van dat proces verbaal kwam natuurlijk niets. Hij gaf toch wel voorrang aan zelfbescherming boven ambtelijke plicht.

P.A. van der Steen

Met dank aan Jaap Mooij Azn.

HET ONTSTAAN VAN WINDER B.V.

De firma Winder bestaat reeds 100 jaar. Ter gelegenheid van dat heuglijke feit heeft zij, via de Stichting "Oud Limmen", ons dorp een brug geschonken voor het 50e bevrijdingsfeest. Hierdoor was het mogelijk om ons comfortabel te verenigen rond het monument voor de slachtoffers van de oorlog. Helaas mag deze brug voorlopig niet permanent over de sloot blijven liggen. Enkele buurtbewoners maken er bezwaar tegen dat hun lieflijke villa's langs een doorgaande (fiets)route komen te liggen. De firma Winder heeft zich bereid getoond om de brug elk jaar voor de herdenking weer te plaatst en weg te halen.

*De onthulling van de brug. Een zeer vergenoegde Piet van der Steen
temidden van de directeuren,
Meindert Winder Gz. en Piet Winder Az.*

We hopen dat bij de eerstvolgende wijziging van het bestemmingsplan in Castricum, de brug ook zal worden meegenomen.

Dan kan de brug definitief geplaatst worden en een verfraaiing toevoegen aan de omgeving van ons gezamenlijk monument. Oud Limmen wil graag haar herkenbaarheid voor deze geste laten blijken. En hoe kan zij dat beter doen dan door te verhalen van de vroege geschiedenis van de firma Winder.

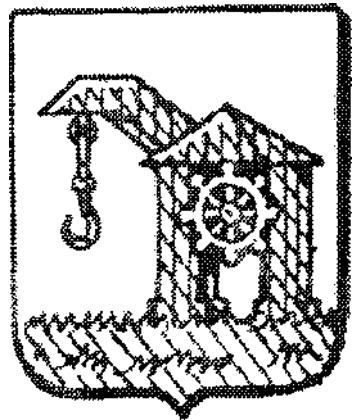
Ik heb voor dit artikeltje dankbaar gebruik gemaakt van materiaal dat André Winder reeds verzameld (en heel belangrijk: bewaard!) had. Bovendien kon ik putten uit een boekje dat verschenen is ter gelegenheid van de negentigste verjaardag van Meindert Winder Pz. door L. Klein Schiphorst. Daarin vertelde Meindert over het wel en wee van de firma in het begin van de eeuw.

Het geslacht Winder

Het geslacht Winder vertoeft reeds lange tijd in Limmen. Zij waren bekend als herbergiers/tappers en winkeliers, maar vooral als schippers. In jaarboekje 6 wordt een voorval uit 1832 vermeld, waarin Andries, Jan en Klaas Winder genoemd worden. Dat had ook wel met kranen en hijsen te maken, maar niet in de zin die de firma er tegenwoordig onder verstaat.

Dat de Winders het hijsen reeds lang in het bloed zit, getuigt het afgebeelde wapen. Dat toont overduidelijk een hijskraantje. Het is waarschijnlijk ontworpen voor Willem Winder, vader en zoon, die Schepen, Vroedschap en Burgemeester van Alkmaar zijn geweest tussen 1715 en 1780. Of er een directe familie relatie is, is nog onduidelijk, maar is niet waarschijnlijk. Katholieken, zoals de Limmense Winders, kwamen toendertijd niet in aanmerking voor functies van openbaar bestuur. De gemelde Winders waren gereformeerd.

De Limmense tak van het geslacht Winder werd gesticht door Jac Arisse Winder. Deze trouwde op 11-2-1776 met Antje Klaas Dekker uit Limmen. Hij overleed op 16-11-1825 in Limmen. In akte wordt gemeld dat hij geboren is op 16-11 -1752 in Warmenhuizen. Daar is echter niets over hem te vinden. Het spoor loopt dood.

Eén van hun kinderen, Arie, van beroep schipper, trouwde in 18(met Grietje Zinniger uit Limmen. Zij verbleven enige tijd in Akersloot, waar een deel van de kinderen werd geboren. Het zijn hun kinderen die in het boven aangehaalde voorval een rol speelde Daarvan presenteerde Andries Winder, oud 24 jaar, van beroep schipper, zich in 1828 op het Limmer gemeentehuis. Hij werd met Antje Molenaar, 22, in de echt verbonden. Van hun kinderen huwde Arie, 37 jaar, koopman in turf, in 1866 met Neeltje Breedveld, 2 jaar. Arie was toen reeds weduwnaar van Joanna Everout.

Een van hun telgen was Pieter Winder, geboren op 15 december 1869. Hij zou de grondslag leggen van de firma Winder. Pieter was van oorsprong schipper, samen met zijn broer Andries. Maar volgens de overlevering boterde het niet zo tussen die twee. De liep zo op dat Pieter de boot aan Andries overliet en het op eigen houtje in een andere vorm van vervoer ging zoeken.

Het begin van de firma Winder

De firma bestond in 1994 100 jaar. Of is dat pas in 1999? Er is namelijk een bewijs van inschrijving bij de Kamer van Koophandel gedateerd op 30 april 1894. Pieter schreef zich in als "Vrachtrijder en Brandstoffenhandel". Hij was gevestigd op de Rijksstraatweg 3b. Dat was aan de Voort; het buurtje is verdwenen bij de aanleg van de Zeeweg.

De inschrijving bij de KvK werd pas verplicht in 1923. De oprichtingsdatum blijkt overeen te komen met Pieter's huwelijk. Broer Andries trouwde op dezelfde dag, dat werd vroeger wel vaker gedaan. Of ze toen nog samenwerkten is onbekend.

Meindert vertelde echter dat zijn vader eerst eieren ventte in Overveen en Bloemendaal. Maar dat ging gauw vervelen. In 1899 kreeg hij de gelegenheid te beginnen als vrachtrijder. Er is echter een rekeningboek van Pieter bewaard gebleven, dat teruggaat tot 1895. Daarin staan voornamelijk brandstoffen vermeld. Andries komt in dat boek niet voor.

In 1895 en 1896 reed Pieter dus voornamelijk brandstoffen. De prijzen? 40 cent voor 100 Briketten, 50 cent voor een mud Cokes, 80 cent voor een mud steenkool, f 1,- voor een mud 'Neutjes'. Turf was al aan het verdwijnen, maar hij leverde 500 'Korte' voor f2,25 en 500 'Lange' voor f 2,75.

Er was één klant die klompen bij hem kocht, voor ongeveer een kwartje per paar. Het jaar 1895 was bepaald kalm; 39 vrachties naar 8 klanten voor een totaal van f 72,13.

Het is voor de borst te hopen dat hij andere zaken had, waarvan geen boek meer bewaard is gebleven. Vermoedelijk had hij toen een groot deel van zijn inkomsten uit andere bronnen. Overigens is het niet zeker dat hij contante betalingen in zijn rekeningboek noteerde. In 1896 werd het iets beter: 86 leveringen aan 14 klanten voor f 208,85. Daar waren een paar flinke klanten bij, zoals de Trammaatschappij die in 15 dagen tijd 26,5 hectoliter kolen bij hem kocht.

Ook van zijn kostprijzen kan ik u een indruk geven. Voor 5000 Korte Turven betaalde Pieter in 1899 f 15,50, voor 5000 Lange Turven f 17,50. 10 Ton Briketten, geleverd in Castricum kostte tussen de f 16,- en f 12,-. 10 Ton steenkool kostte tussen de f 26,- en f 28,-. Een deel van zijn materialen kwam ook per tramwagon.

Bij het doorkijken van de boeken valt het op dat hij soms lang op betaling moest wachten. Het bontst maakte een klant het die tussen november 1896 en februari 1897 voor ruim f 56,- kocht en dat in november 1897 eens betaalde.

Dat is natuurlijk de dood voor een beginnend bedrijf. Pieter zal tot de conclusie zijn gekomen dat er in brandstoffen alleen geen brood was te verdienen.

Aan de Voort werkte een vrachtrijder met een paard en wagen. Maar deze man had vrij vaak dorst. Zodoende was er geen geld meer om een nieuw paard te kopen toen het oude overleed. Piet kon in 1899 zijn werk overnemen. Daarmee is dus het begin gelegd van het vrachtbedrijf. Dat was met 2 paarden; het ene was blind en het ander had een grote bult, maar dat mocht niet deren. Zijn relaties in de schipperswereld kwamen hem waarschijnlijk goed van pas. Op eigen terrein kon hij vracht van schippers opslaan en overladen in zijn wagen. De vrachten waren van de meest uiteenlopende aard.

De periode was in zijn voordeel, want de bollenteelt in Noord-Kennemerland begon zachtjes op te komen met namen als Kieft, Reynierse, Rooze en Schermer.

Hij reed vrachten bollen, mest en riet voor bollen boeren en tuinders en bouw materiaal voor aannemers. Ook verhuurde hij zichzelf met paard en wagen, voor f 3,75 per dag.

Dat was dus een eerste aanzet voor de latere loonwerk-tak van het bedrijf. In 1901 kocht hij weer een vlet van 11 ton, waardoor hij grote hoeveelheden kon vervoeren. In 1902 zien we een bedrijf in volle gang. Hij leverde 449 keer aan 22 klanten, voor een totale waarde van f 752,-. Dat lijkt me overigens nog steeds geen vetpot.

Een milieudelict

U zult wel denken: "Dat is toch iets van de laatste jaren?" Maar nee, ook toen konden wetshandhavers vrij scherp reageren op vervuilingen. Want Pieter werd meteen voor het kantongerecht gedagvaard. En wel om de volgende reden: Op 3 april 1911 werd zijn knecht J. Nuyens op de Zuidkerkenlaan betrapt waar hij een paard en wagen leidde. De bakwagen bevatte mest en deze was zo hoog opgetast dat zij meer dan 10 cm. boven de laagste rand van de bak uitstak. Als gevolg waarvan er mest op de straat zal zijn gevallen. Waarom het direct een zaak voor het kantongerecht geworden is onbekend, omdat een deel van de dagvaarding lijkt te ontbreken. Hoe de zaak is afgelopen blijft ook onbekend, want er is geen afschrift van de zaak bewaard gebleven. Wel komt hieruit naar voren dat het Pieter voor de wind ging; genoeg om er een knecht bij te nemen. Meindert vertelde dat er in 1909 twee knechts bij zijn vader werkten. Ze hadden toen 5 paarden. Meindert begon zijn carrière al op de Lagere School met het aflopen van mogelijke klanten met de vraag of zij de dag erop vracht hadden. Eenmaal van school af kon hij aan de bak, 12 jaar oud. Over een salaris werd niet gepraat, kost en inwoning was al mans zat. Naast de bollen hadden ze winterdag nog steeds de brandstof. Gegevens daarover ontbreken. Meindert verteld dat ze zo'n dertienhonderd ton kolen per jaar verhandelden. Dat kwam in wagons en werd in zakken van 50 kilo gelost. Het afleveren was even minder zwaar; dat ging in zakken van zo'n 35 kilo. En alles werd gelost en geladen met handkracht. En het bleef niet bij kolen alleen, want ook briketten en turf werden verhandeld. Van die periode zijn geen boeken bewaard gebleven, dus is er verder niet veel over te vertellen.

Vele handen maken veel werk

Zoals u op de volgende foto kunt zien was in de loop der jaren de natuur haar gang gegaan en had Pieter een omvangrijk gezin gekregen. En al die monden moesten gevoed worden.

Daarom werden de jongens al vroeg betrokken bij het bedrijf. Van lieverlee kwamen dus ook Gert, Siem en de rest erbij. Stilzitten was er bij Pieter niet bij; ook zijn kleinkinderen weten daar nog over mee te praten. De nood van het gezin zou een deugd voor het bedrijf blijken. Zoals gezegd was in het begin van de eeuw de bloembollenteelt in Limmen sterk in opkomst en daar zat voor Pieter een stuk brood in. Er was het vervoer tussen land en schuur, maar ook de leveranties.

De familie Winder, ca. 1914,

Vlnr. Siem, Neel, Pieter, Marie, André en Piet, Meindert, Gert, Neeltje met Jan op schoot, Trien] Marietje, Arie (overl. 1916) en Anne.

Die vracht werd naar Overveen en Haarlem gebracht, het toenmalige centrum van de exporthandel. Op het land waren er genoeg andere dingen te doen. Bovendien waren er de andere vrachten die vervoerd moesten worden. De dagen in het bollen seizoen waren heel lang en het werk zwaar. Leveringen waren omslachtig omdat de vracht steeds goed verdeeld op de wagen moest staan. Met dat alles kreeg Meindert een hard grondige hekel aan het werk.

In de Eerste Wereldoorlog was Meindert onder de wapenen geroepen, bij de cavalerie. Daar maakte hij kennis met andere mensen en gezichtspunten. Dat stilstand achteruitgang is, dat een bedrijf dat niet uitbreidt, ten dode is opgeschreven. Dat paarden verouderd waren en de toekomst aan de krachtwerktuigen was. In de 1e wereldoorlog verslaptte de bloembollenhandel. Door de 'scheurplicht' werd er meer aan akkerbouw gedaan. De firma Winder kon daar goed in meekomen als loonbedrijf. Gert en Siem bleken het goed in de vingers te hebben. Meindert meende dan ook dat ze het bollen vervoer maar beter konden laten vallen. Afgaande op de verhoudingen zoals die hierna beschreven staan, is er echter geen duidelijke reden aan te wijzen voor de wens om over te stappen naar loonwerk.

Het betere sjouwen

Dat het werk zwaar was kunnen de volgende cijfers uit 1923 aantonen: In de maanden augustus en september werd er voor de firma Kieft en Zoonen 22 keer met kisten naar het stet gereden. Dat waren in totaal 1314 kisten, met een totaal gewicht van 145880 kg. voor een prijs van f 218,82. Een gemiddelde kist woog dus 111 kg. en leverde 16 cent op. De kosten per ton waren f 1,50. In diezelfde periode werden er ook nog 4 vrachten afgeleverd op het station van Castricum, 20.000 kilo voor f 2,- per ton. En dat is natuurlijk maar een deel van het gesjouw dat de mannen van Winder te verrichten hadden. Tussen juni en oktober versjouwden zij zo'n 3000 manden en zakken. Voor het riante bedrag van 6 cent per stuk (als het binnen Limmen bleef). Voor een vracht naar Overveen rekende de firma 25 cent per mand of zak. Dat kwam overigens niet vaak voor in de jaren 1921-1924. In 1925 is er wel meer vracht naar 'de Zuid'. Maar voor het grootste deel reden ze toch in de buurt.

Over het geheel was de omzet aanmerkelijk gestegen: 48 klanten gaven 483 klussen, wat f 3,934.96 opleverde. Maar de daglonen beliepen ondertussen ca. f 9,- en er moesten heel wat meer mensen van leven dan in 1902.

Ondanks de hekel die Meindert aan het bollenrijden had, was het een niet te versmaden bron van inkomsten. In een overzicht van 1923 springen de inkomsten van bollenboeren als Kieft (f 850,-), Eldering (f 600,-) en de gebr. Reynierse (f 500,-) er duidelijk uit.

Het zal dan ook geen verbazing wekken dat in de zomermaanden het meest verdiend werd, zoals het volgende lijstje laat zien.

Maand	Klussen	Opbrengsten
Januari	14	168.59
Februari	19	171.07
Maart	39	385.02
April	24	411.70
Mei	11	130.21
Juni	26	550.56
Juli	71	662.80
Augustus	102	553.45
September	63	278.35
Oktober	55	381.70
November	42	153.20
December	17	88.31

Afgaande op het beschikbare rekeningboek leverde het loonwerk f 1259,- op, bij 42 klussen, vnl. ploegen en maaien. Dat is 1/3 van de inkomsten, dus niet echt indrukwekkend. Voor de andere jaren tussen '21 en '25 geldt ongeveer dezelfde verhouding. Er is echter niet na te gaan hoeveel tijd ermee gemoeid was en dus ook niet wat het rendement van dat werk was. Er is enige aanleiding om aan te nemen dat de daglonen op f 15,- tot f 20,- lagen. Er worden in de jaren '21 -'25 vrijwel geen vrachten meer vermeld voor aannemers.

Meindert vertelde dat hij al vrij jong de administratie deed. Maar dan waarschijnlijk toch slechts voor een deel. Want leveringen van brandstof staan er vrijwel niet in de overgebleven boeken. We moeten er maar van uit gaan dat die afzonderlijk geregistreerd werden. Want als bedrijfsactiviteit bestond dat nog wel degelijk. Dit was en bleef het domein van Pieter, terwijl zijn oudste zoon: zich met de andere takken van sport bezighielden.

De opkomst van het motorverkeer

Enkele jaren na de oorlog begon het gemotoriseerde vervoer ineens; op te komen en Meindert zag daarin wel mogelijkheden. Hij stelde zijn vader voor om de bollen te gaan rijden met een auto. Pieter zag dat helemaal niet zitten, maar Meindert zette door.

Hij wist in 1925 aan genoeg krediet te komen voor een vrachtauto. In de boeken komen we na die periode herhaaldelijk de post tegen "aflossing Kieft". Hoogstwaarschijnlijk was Kieft degene die Meindert wel wilde helpen in zijn streven. Hij was ook hun grootste klant en zal zelf wel voordeel gezien hebben in een deel modernisering.

Het afrijden toendertijd is ook een verhaal apart: er bestond geen rijbewijs. Meindert had na lang beraad zijn keuze laten vallen op een tweedehands Mercedes, voor f 3000,-. Het was een open auto met massieve banden. Een bedrijf in Alkmaar, Ten Pas, bemiddelde bij de koop en reviseerde de auto grondig. Toen Meindert hem kwam ophalen, had hij er meteen een klusje voor. Frans ten Pas reed de auto en liet zien waar alles zat. Buiten Alkmaar moest Meindert het maar eens proberen. De tweede rit was van hetzelfde laken een pak. Bij de derde rit moest Meindert met de lege auto door Alkmaar rijden. Terug met de volle auto deed hij dat ook maar. Eenmaal buiten Alkmaar stapte Frans ten Pas uit de auto met de woorden: "Ik ga naar huis; jij red je wel".

In het eerste jaar deed Meindert al het werk met de auto zelf. De zaken gingen blijkbaar voorspoedig, want in '26 kon hij een tweede auto kopen, een tweedehands Fiat. Daar is Gert waarschijnlijk mee gaan rijden. Met z'n tweeën brachten ze zoveel geld binnen dat ze de Fiat konden afstoten en nieuwe auto's konden kopen. De derde was een Berliet, een frans merk en de vierde een Amerikaanse Republic. Die twee deden in 1933 nog steeds dienst. De Mercedes was in '29 de deur uit gegaan. Er was een Ford voor in de plaats gekomen. En in 1931 werd nog een Diamond gekocht, de eerste in Nederland en een merk waar de firma nog lang mee zou rijden.

Het bedrijf verhuist

Zoals in het begin al is gemeld, is het oude huis van Pieter verdwenen bij de aanleg van de Zeeweg. Die moest aansluiten op d Rijksweg die pas verbreed was. Voor die twee werken zijn een aantal huizen gesloopt die het buurtje 'de Voort' vormden. Gert had aan de Rijksweg reeds een huis met garage. Dat werd in 1921 gebouwd en was het eigendom van de firma (Meindert Winder Pz.) Een schuur werd er korte tijd later bijgebouwd. Pieter kon even dichterbij de Voort, aan de overkant, een flink perceel kopen. Daarop werd in 1931/32 een woonhuis neergezet met een brandstoffschaar erachter. Beide woonhuizen bestaan nog, resp. Rijksweg 42 en 41.

Het wagenpark in 1928 op het erf aan de Voort. Meindert zit in de Republic, Jan en Piet staan in de bak. In de tweede auto, de Berliet, zit Gert met André in de bak. In de laatste, de Mercedes, zit Siem. Vader Pieter staat ervoor. Op de treeplank bij Meindert zit Marietje en Neel staat ernaast.

Bij die gelegenheid moest er heel wat geregeld worden aan vergunningen etc. Vader Pieter had daar een broertje dood aan en liet het aan Meindert over. Daarmee kwam ook de leiding van het bedrijf voornamelijk op Meindert's schouders te rusten. Pieter was met dal zo'n 60 jaar en zal het waarschijnlijk een mooi moment gevonden hebben om het roer over te geven.

De crisisjaren

In de crisisjaren vinden we Pieter weer terug als een man met vele pijlen op zijn boog. Behalve de brandstof-kleinhandel leverde hij ook 'en gros'. Hij had nog steeds vrachtrijderij; maar onder dat punt staat in de boeken vaker maaien en ploegen vermeld. Hij had nog steeds zijn paarden en een paar koeien, waarvan hij de melk die hij overhield aan de melkfabriek verkocht. En daarbij had hij, als ras-Limmer, uiteraard een bollenkraam. Dat leverde af en toe wat op, maar het zal niet erg lonend zijn geweest.

Tijdens het 40-jarig huwelijksfeest op het plein van de (vrijwel) nieuwe zaak. Vlnr. Cor Kaandorp, zijn vrouw Anne Winder, Siem, zijn vrouw Guurt Zonneveld, Meindert, Door Metselaar, de 1s vrouw van Gert, Gert zelf, Pieter Winder en Neeltje Winder-Wokke, Neel, haar man Gert Out, Marietje, Marie, Jan Vessies (van Marietje), Jan van der Aar (van Marie), Piet, Jan en André. Afwezig op de foto zijn Trien en haar man Joop Overtoom, omdat die toen in Nederlands-Indië zaten

Het was wel een manier om de jongens aan het werk te houden. Als er niets te rijden was, dan konden ze altijd nog in de tuin of de beesten aan de gang.

De crisisjaren gingen niet ongemerkt aan de firma voorbij. In 1931 moest Meindert ruim f 3000,-aan uitstaande vorderingen noteren Daar bovenop waren er vorderingen voor een bedrag van f 200C waarvan hij de kans gering achtte dat hij ze nog zou incasseren. Op dat moment bezat hij 4 auto's met een totale waarde van f 10.250,-, het woonhuis en de garage van f 9500,-, 2 fraismachine nes, f 1700,- en diverse inventaris t.w. van

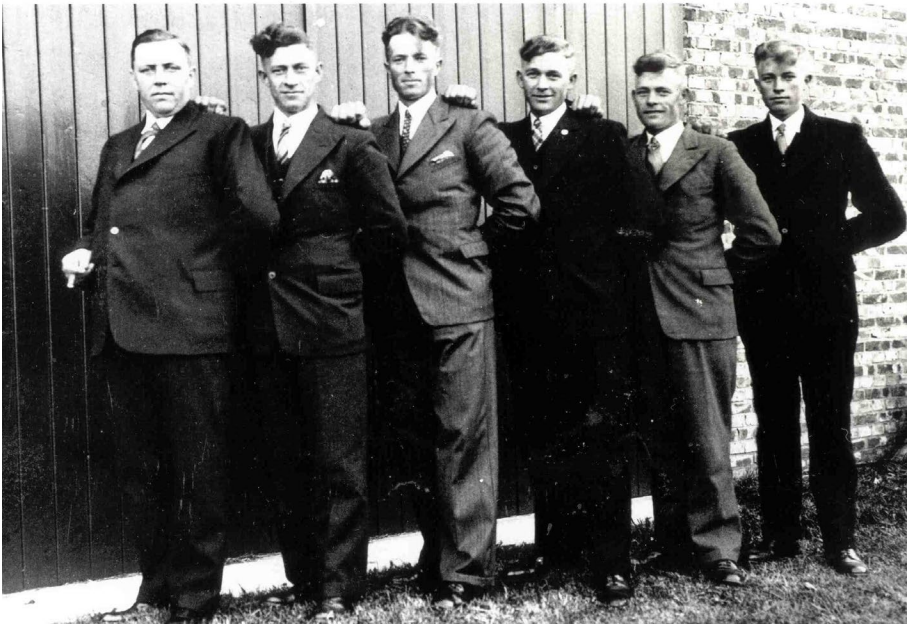
f 160,-. In 1933 k(er een nieuwe fraismachine gekocht worden voor f 1200,- en een personenauto, een Studebaker voor f 325,-.

In 1931 had hij een winst van ruim f 9000,-, maar aan uitstaande leningen ruim f 10.000,-. Pieter en broer Gert hadden hem elk een deel geld geleend en staken er in die jaren nog meer in.

De schuldenlast steeg tot bijna f 13.000,- in '32 en ruimschoots dat bedrag in '33. De winst nam af tot ruim f 8000,- in '32 en '33.

Pieter stond er iets beter voor. In '28 en '29 was zijn winst ruim f 5000,-. In '30 en '31 werd dat ca. f 10.000,- en in '32 zeil f 19.000,-. Dat kwam door de verkoop van het oude spul aan de Voort en de boekwaarde van de nieuwbouw; bovendien kon hij diverse leningen aflossen. Maar ook hij keek tegen vorderingen aan die schommelden tussen f 2000,- en f 3000,- in die jaren.

De situatie bleef nog overzichtelijk. Meindert concludeerde dat ze zich er vrij aardig doorheen geslagen hebben. Maar zijn vader moest hem regelmatig geld lenen, om de slappe periodes te overbruggen. Want doordat het bollenvak zo aan de seizoenen gebonden is stroomde alleen in de maanden mei en november het geld binnen. Om de slappe periodes op te vangen freesde Meindert grond bij d bollenboeren en tuinders. Het kan ook zijn dat Siem het werk deed voor Meindert's rekening. En omdat het goed te combineren was begon hij later ook een handel in mest, die tot een vrij forse omvang groeide.

*Elkaar steunen door dik en dun: De gebroeders Winder in 1934.
Vlnr. Meindert, Gert, Siem, André, Piet en Jan.*

Een andere grote hulp was hoogstwaarschijnlijk dat hij nauwelijks loonkosten hoefde te rekenen. Alleen Gert was getrouwd en verdiende in die jaren f 27,50 per week. De andere jongens, waaronder Meindert zelf, aten gewoon nog van de ouderlijke tafel en kwamen dus ten laste van de toko van Pieter. Daar vinden we de jongens, Siem, André en Piet ook terug, voor f 4,- in de week. Ze waren resp. 25 en 22 jaar. Over jeugdlonen gesproken! Toen Siem trouwde kon er iets meer af, f 30,-. Maar die had dan ook geen huis van de zaak. Opvallend genoeg werd er voor het zomerseizoen een kracht van buiten ingehuurd, die dan weer bij Meindert werkte, dan weer bij Pieter. Dus de drukte was echt enorm.

Meindert zelf had heel weinig nodig. Het bleef in de regel beperkt tot f 10,- in de maand voor privé-uitgaven en wat extra's tijdens de feestdagen. Het zal dus geen verbazing wekken dat er van Meindert gezegd wordt dat hij met het bedrijf getrouwd was. Er hij zorgde er erg goed voor.

Voor Meindert pleit dat in die jaren het loon van Gert onaangetast bleef. Maar in '33 steeg de nood schijnbaar toch te hoog. Gert maar ook Siem kregen f 5,- minder in de week te verteren. Gezien de koopkrachtontwikkeling in die jaren konden ze er waarschijnlijk toch nog beter van leven dan in 1929.

De verschillende takken van de firma Winder hadden tot dan toe broederlijk naast elkaar geleefd. Men pakte wat zich voordeed en al had iedereen wel een 'vaste klus', iedereen kon overal inspringen. Maar in 1933 werden de eigendomsverhoudingen toch eens wal beter en officiëler geregeld. Pieter en Meindert gingen een vennootschap aan, waarin ze respectievelijk 2/3 en 1/3 van het kapitaal inbrachten. Het gaat dan om bedragen van ca. f 16.000,- en f 8000,-.

In de jaren die volgden veranderde er weinig meer. Uiteraard werd het wagenpark uitgebreid en ook landbouwwerktuigen werden regelmatig vernieuwd.

Broer Jan kwam niet direct bij het bedrijf werken, maar zocht zijn heil eerst bij een bollenboer. Vermoedelijk omdat hij daar op korte termijn beter verdiende.

De tweede Wereldoorlog

Aan het begin van de oorlog had de firma zo'n 40 ton laadvermogen rondrijden. De eerste tijd ging alles gewoon zijn gangetje; het enige verschil was dat er weer turf vervoerd moest worden, vanwege de schaarste aan kolen en olie. De Duitsers hadden weinig belangstelling voor het materieel van Winder, want het hunne was superieur. In 1943 begonnen de Duitsers links en rechts materiaal te vorderen en ook de firma Winder was de pineut.

De auto's werden met chauffeur opgeëist, voor werk in Frankrijk. De gebroeders hadden weinig zin om weg te gaan en vonden een ander bereid om hun plaats in te nemen. Die had al gauw in de gaten dat het in Frankrijk ook niet alles was. Hij kreeg 'pech' op een spoorweg-overgang; en laat er nu net een trein aankomen! Zonder vrachtwagen hadden de Duitsers niet veel aan hem, dus kon hij weer naar Limmen. Een andere werknemer van de firma reed met zijn vrachtauto van de weg af, de sloot in. Dus daar was ook niet veel meer aan te vorderen.

Een paar paardenwagens werden verstopt achter stapels turf. Dus die bleven ongemoeid. Meindert liet een Diamond, een vrachtauto, door Beers ombouwen tot trekker. Daarna zouden ze hem verstoppen. Maar de dag dat hij hem weer ophaalde bij de garage, stonden de Duitsers op de stoep. Hij vermoedde dat er verraad in het spel was geweest.

Het huis van Gert is nog enige tijd gevorderd geweest; toen zaten ze zelf aan de Westerweg. De garage zelf is veel langer in gebruik gebleven. Daardoor zijn er nog vaak Duitsers ingekwartierd geweest. Ze hadden mazzel, het waren niet de meest beroerde. Ééntje, een Pool, had zelfs zo'n hekel aan de Duitsers dat hij zoveel mogelijk stal, wat soms een voordeel was.

Met Dolle Dinsdag vertrokken de Duitsers hals over kop. Gert probeerde de zaak nog in de gaten te houden, maar kon niet voorkomen dat de Duitsers alles meenamen wat los zat. Toen ze poolshoogte gingen nemen, wilde jonge Piet het licht aandoen, maar hij greep in de kale draad, want zelfs de schakelaars waren weg gesloopt. Daarna werd in de garage de gaarkeuken gevestigd. Gert en Siem konden daar aan het werk. Daarover is al genoeg geschreven in de speciale uitgave van Oud Limmen.

De kinderen van Gert hadden weinig te klagen in de Hongerwinter ; de gaarkeuken naast de deur en een vader die er werkte had toch wel bepaalde voordelen.

Niet alleen materieel, maar ook op het persoonlijke vlak kreeg de familie Winder in die jaren flinke verliezen te verwerken.

Mei 1945 hadden ze nog één auto, een dump-Chevrolet van de Duitsers, in camouflagekleuren. Maar ook die hadden ze op een gegeven moment weer willen vorderen. Meindert had de bui al zien komen en de wielen er onder uit gehaald. Zo te horen werd de wel vaker gedaan. Van der Wal werd erbij gehaald om de diefstal van de wielen te bevestigen. De Duitser slikte het verhaal; hij vond dat Meindert een eerlijk gezicht had. Maar die wreef zich in d handen.

Een voorlopig besluit

Met deze 50 jaar moeten we voorlopig besluiten, beste lezer. We willen uw aandacht niet al te lang opeisen voor één onderwerp. He voorgaande was zogezegd de vroege historie van de firma Winder Volgend jaar hopen wij u een tweede deel te presenteren over di laatste 50 jaar.

We hebben in ieder geval kunnen zien hoe de Winders moesten werken voor hun brood. Het brandstofbedrijf draaide vooral 's winters, de bollen waren 's zomers van belang. Tussen die pieken door hebben ze verschillende bezigheden gezocht en gevonden om in de slappe tijden ook een brok brood te verdienen. Met de armen over elkaar zitten was er niet bij. Zoals dat toendertijd ging: de oudsten moesten meewerken om de jongsten te voeden. Door de omschakeling naar vrachtauto's konden grotere hoeveelheden over grotere afstanden vervoerd worden in minder tijd. Maar het maakte het werk er niet lichter op.

Doordat de persoonlijke behoeften niet zo groot waren, kwam een groot deel van de verdiensten ten goede aan het bedrijf. Dat groeide en bezorgde de familie meer werk, waardoor het hele gezin zinvol aan de slag kon.

Kees Droog

DE INTOCHT DER FEESTGANGERS

Een inleiding op veldnaam- onderzoek in Limmen

Een tienjarig jubileum, een feestelijk herdenkingsjaar voor 'Oud Limmen'. Er moet sprake zijn van jubel, grote vreugde. In de middeleeuwen heette het 'jubilacie'; de zaligheid, zielsverrukking.

De toenmalige lymmenezen herdachten, maar vierden zeker de dag der kerkheilige. Dat gebeurde in en bij de kerk met een ker(k)mis of kermisse. Die gebeurtenis was ontstaan uit de inwijdingsplechtigheid van de kerk.

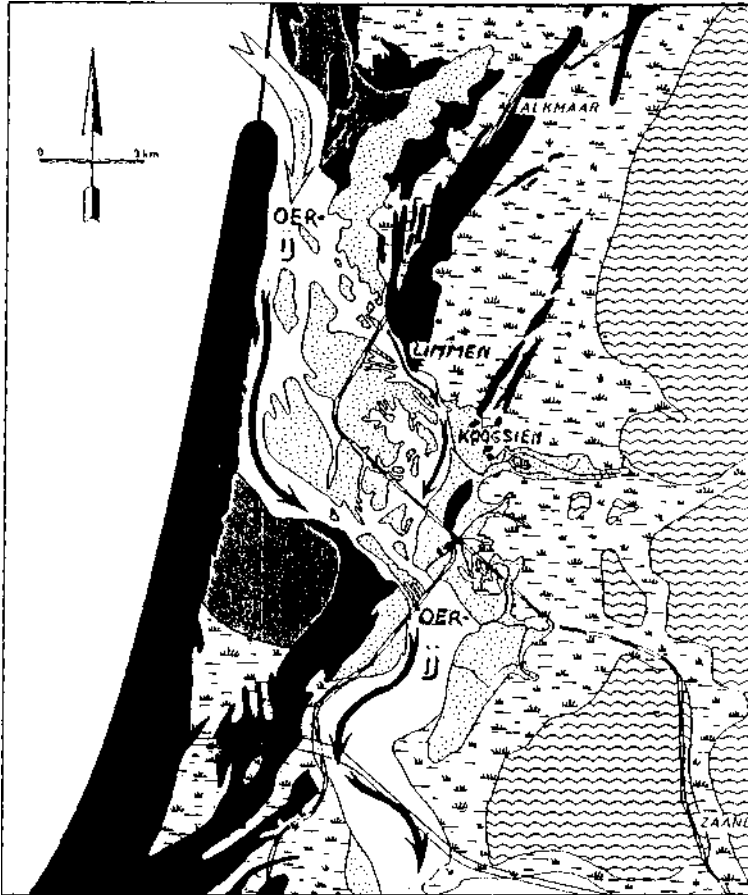
De herdenking van zo'n 'kerkwiïnge-dach' was misschien die van 600 jaar geleden, op 14 sept. 1396. Zou het niet kunnen dat het op die dag tien jaar geleden was dat er relieken van een nieuwe kerkheilige, St. Cornelis, in de pas herbouwde en vernieuwde kerk werden geplaatst? Men zegt dat de nieuwe kerk nog in de 14e eeuw gereed kwam. Het feest moet heel wat bezoekers hebben getrokken. Natuurlijk de Limmer landlieden maar ook velen van buiten. Daaronder trof men zeker kramers en kooplieden aan die hun koopwaar aanboden. En goochelaars, muzikanten en kwakzalvers die hun zalfjes op wonden smeerden.

De zielehonger werd gestild door de parochie-paap die de kerkmis leidde. In zijn sermoen kan hij vergelijkbare woorden gesproken hebben als bisschop Heribert in 1173 deed bij de inwijding der abdijkerk van Egmond. Hij wees op "het schone herfstweder, dat een regentijd van zes weken had vervangen", en noemde Limmen gelukkig, dat God het op zo'n miraculeuze wijze bewelddigde, daar hier "op de uiterste grenzen der wereld" relieken waren vergaderd van de grootste heiligen.

De land- en kooplieden beleefden elk jaar weer die gang naar Limmen. Zij trokken vanuit het noorden over de hoge zandwegen van de strandwal. Vanuit het zuiden moesten ze langs de lagere landwegen. Die waren vaak modderig en vooral in de regentijd onbegaanbaar. Sommigen zullen met hun koopwaar per schuit Limmen zijn binnengevaren, misschien via 'De Dije', en afgemeerd zijn ergens aan de 'Voord'.

'De Dije' was in de middeleeuwen al niet meer dan een vrij smalle stroom die bij de 'Coogh Sien' Limmen binnenkwam.

Vóór de jaartelling moet het een brede stroomarm zijn geweest die bij

Tekening naar Zagwijn. ca. 300 v. Chr.

Egmond in zee uitmondde. Men gaf haar de naam 'Oer-U' (Güray en De Roo, 1952). Die naam werd bedacht omdat de oudste naam, die nu nog aan een gedeelte gegeven wordt, 't IJ is. Dat woord betekent 'water', zoals ook Aa, Ee en Ie.

Veldnaamonderzoek

Veldnamen zoeken is een mooie maar langdurige bezigheid. Ik weet dat in Limmen meerdere mensen zich ermee bezighouden.

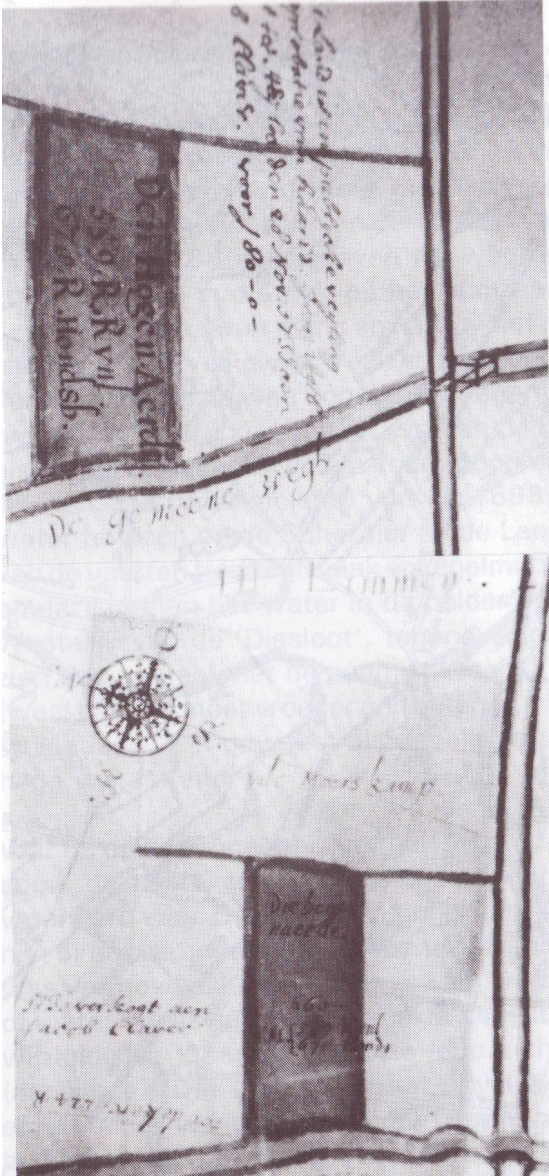
Zo heb ik ooit van Piet Bakker de 'Groot Limmerpolderkaart' mogen kopiëren. Piet heeft er zelf al heel wat werk ingestopt. Maar omdat het een werk voor jaren is zal ieder voor zich zeker een jubileum kunnen verwachten.

Het 'Kraaienbos' bestaat nog voor 1 /3 deel. Op het 'Voettellandje' wordt gebouwd. Direct ook op de 'Poepakker'? Op de 'Hoge weid' (Dampegeest) is al gebouwd. Maar op de 'Kerkeweid' grazen nog steeds koeien en het 'Voorterkroftje' wordt nog gemaaid. Die namen bestaan nog. Maar veel namen zijn in de loop der tijd verdwenen omdat die niet doorgegeven werden of omdat er een verandering optrad. Verkaveling helpt daar aan mee en ook bebouwing van de percelen grond. Soms is een veldnaam aan een wijk of een straat meegegeven die dan zo in de geschiedenis voortleeft. Een naam die men zich misschien nog herinnert, omdat die op een huis stond, maar nu is verdwenen is 'de Loet'. Die stond op het bovenlicht van het winkeltje van Jan de Goede. Het stond er niet vanwege de sigaren maar omdat de punt grond tussen de Rijksstraatweg en de Westeweg, totaan Jan de Goede, 'de kleine Loet' heet. Overigens heet ook de punt grond noordelijk van het winkeltje, tussen de Hogeweg en de Rijksstraatweg, 'de Loet'. 'Loet' heeft meerdere betekenissen, maar één betekenis slaat hier duidelijk op de driehoekige vorm van het perceel. De naam 'Loet' is ontleend aan een vroeger gebruikte driehoekige schoffel, aan een driehoekige spade die bij het venen werd gebruikt en aan een ovenkrabber.

De betekenis van een naam kun je vaak wel raden. Soms blijft hij onduidelijk omdat het woord is verbasterd of omdat de landmeter het verkeerd heeft ingeschreven. Een mooi voorbeeld daarvan is 'Hoge Naarde'. Het perceel onder die naam ligt links, vlak voor de 'hoge brug' van de Koog. Dit stuk land was in het begin van de 11' eeuw (1636) in het bezit van het 'Heilige Geesthuis' van Haarlem. Het perceel is tweemaal opgetekend geworden. Op het ene handschrift staat 'die hoge naerde', op het andere 'Den Hogen Aerdt'

De tekst 'die hoge naerde' staat krap over de smalste zijde geschreven. Ik vermoed dat de letter 'n' wegens plaatsruimte verschoven is naar de tweede alinea, en daardoor de zin later anders is gelezen. De oorspronkelijke naam moet zijn 'die hogen aerde'. De naam 'naerde' zelf heeft als betekenis 'nauw, eng' en ook wel noorden. 'De hoge engte' of 'de hoge noorden' zijn mijn inziens niet van toepassing.

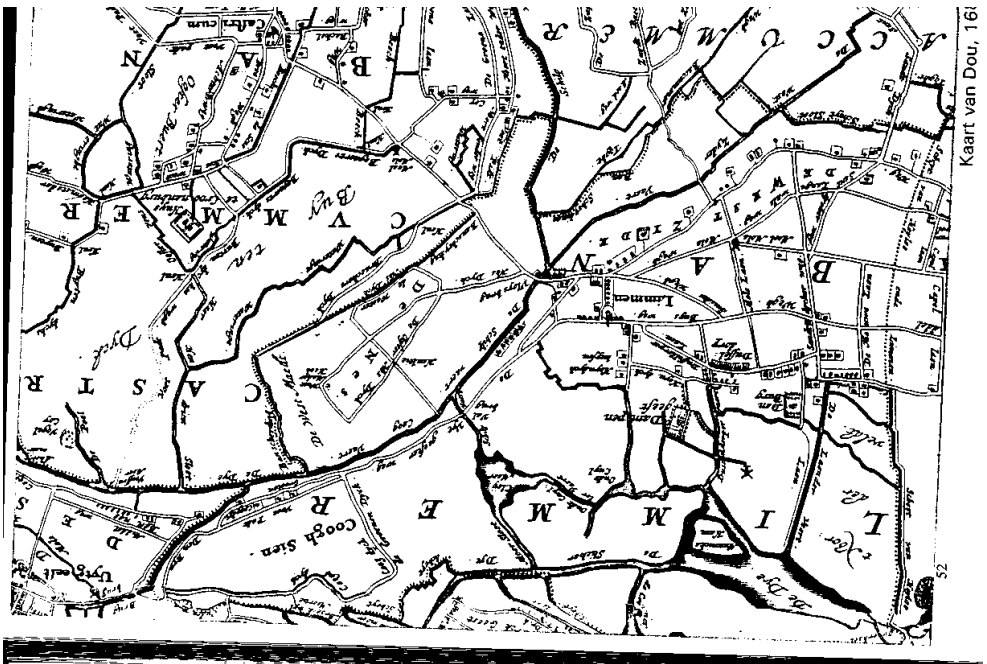
Een naam die nu niet meer bestaat omdat de structuur van het stuk land veranderd is, is de 'Lantlosemade' (1214). Het was middeleeuws bezit van de Egmondse abdij. Lantlosemade betekent nl. 'weide zonder land', dat is: 'moerassig land, dat haast meer water dan land is'. Aanslibbing enz. heeft in de loop der eeuwen veel water en moeras doen verdwijnen.

Een naam duidt de situatie aan die er toen was. Een hoog of laag, hoek of punt, nat of droog, wei of hooiland. Ook werd wel de afmeting van het stuk land als naam gevoerd en soms simpelweg de naam van de eigenaar of van een instelling gebruikt. De oorspronkelijke situatie kan later veranderd zijn maar de naam is soms blijven hangen. Dat is interessant voor o.a. de naamkunde en de archeologie. Limmen had in de 13e eeuw al de structuur zoals die er nog moet hebben uitgezien in de vorige eeuw (De Cock, 1965). Al in de middeleeuwen was het oorspronkelijke veenland rond de strandwal ontgonnen en verkaveld. Grote eigenaars werden o.a. de abdij van Egmond en de kerk van Utrecht. Van die laatste kwam de grond in handen van de graaf van Holland. Tijdens de reformatie (eind 16e eeuw) werden de goederen van de abdij,

waaronder de landen in Limmen, ingepikt door de stad Alkmaar. Oude kaarten en handschriften die teruggaan tot in de 16e eeuw geven interessante details. Vooral de kaart van Dou (1680) geeft een goede geografische weergave van de dorpsstructuur. Zelfs de huizen zijn ingetekend. Namen van wegen en waterlopen komen er op voor maar niet van percelen. Wel van grotere eenheden als 'Coogh Sien' en 'de West-maadt'. Op de handschriften, betreffende percelen grond van de rijkere landeigenaars, komen vaak algemene uitdrukkingen voor als 'dewegh'/degemeene wegh', 'leijtwegh' en 'watering', naast zeer oude veldnamen. Op de kadasterkaart van 1821 komen enkel de namen voor van wegen, vaarten en meren. Veldnamen vindt men o.a. beschreven in goederenlijsten van kerken, notariële aktes, en men vindt ze in 't Voor de juiste situering van het perceel, kadasterarchief.

let op de noordrichting

De intocht vanuit het Zuiden (I.v.m. de lengte, enkel de route via de Koog)

Wat zullen de reislustigen op hun tocht via Uitgeest naar Limmen in de loop der tijd aan landschappelijke veranderingen hebben gezien?

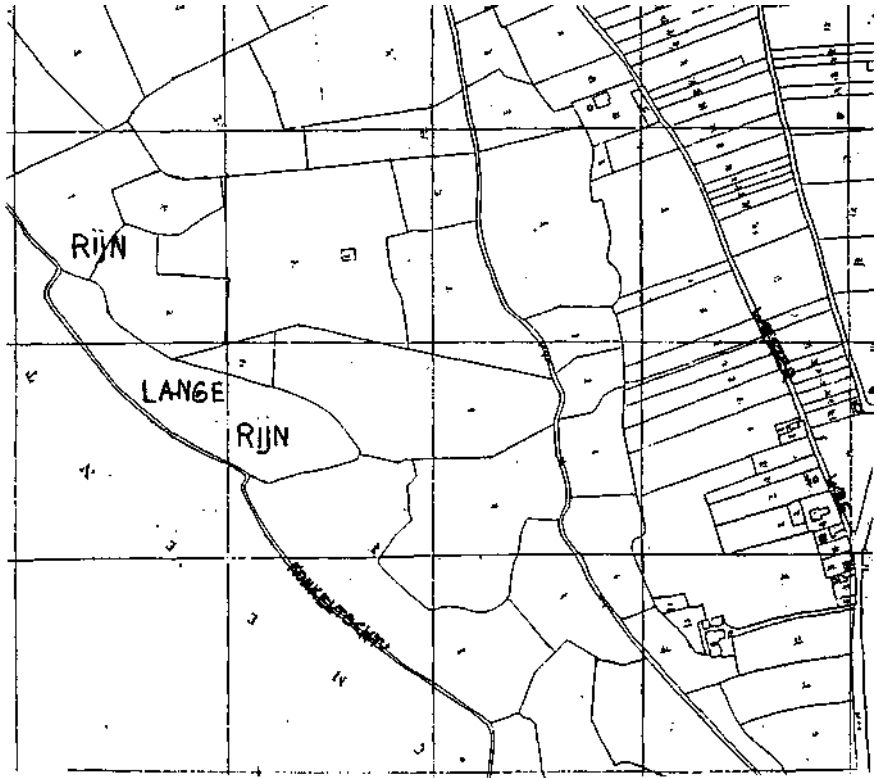
Langzaam wel wat, denk ik. Maar grote veranderingen zoals tijdens de stormvloed van de 12e/13e eeuw niet meer. De Koog-dijk was in 1288 al vergraven tot weg. Het riviertje dat er langs stroomde was in die tijd, op het punt van de Koog, ook al afgedamd. Toch stonden mens en natuur niet stil. Er werd natuurlijk zo nu en dan wat verkaveld. Vaak en langdurig overstromden er delen van het land en de weg door hevige regenval, stormen en dijkdoorbraken. In 1430, zo staat er, werden de landen rond Limmen nog als 'meer' beschouwd die door droogmaking (bedijking) polder werden. De twee molens, van na 1588, hielpen het teveel aan water te lozen op de Schermer en de Langemeer. Maar het water van de vaarten trad toch vaak en regelmatig buiten de oevers. Mede omdat Limmen het water in de polder hoog hield. Westelijk van de 'Diesloot', tegenover de Startingerweg bevindt zich een perceel met de naam 't Weeltje' of 'de Weel'. 'De Weel' (waal of wiel) moet vroeger een meertje, of regelmatig blank staand stukje land, zijn geweest als gevolg van zo'n overstroming of te hoge waterstand.

Wat de opmerkelijke reiziger niet vreemd in de oren klonk was dat soms de naam van de weg of het water waarlangs hij kwam, veranderd was. Dat gebeurde nogal eens. Of eigenlijk was de naam niet direct veranderd maar iemand had een naam erbij gegeven. Dat was vermoedelijk te danken aan een wijziging in de loop van weg of water. Zoals het water langs de Koog, dat misschien zijn naamswijziging te kreeg doordat de loop zich verlegde en versmalde (aanslibde). Dat laatste zal het geval zijn geweest vanwege de afdamming, waardoor het riviertje een minder krachtige stuwung had, terwijl bv. de Schulpvaart die erop uitmondt, die bleef behouden.

Daar waar nu de Schulpvaart die stroom (Molensloot) ontmoet, in de knik van de twee waters en de oude Uitgeesterweg, liggen kleine perceeltjes grond die 'Overgroet' heten. 'Groet' of 'Groed' komt van 'grede' = groeien, en 'growa' = groeien, toenemen. Het is een hoek grond waar vroeger een breed water lag dat later 'aangewassen' land is geworden.

Was dat brede water een deel van de 'Rijn'? Zo heette het riviertje voor een bepaalde periode, dat noordwaarts stroomde langs de 'Coogh Sien',

de 'Limmer Coogh' en nog verder richting Madeweg in Noord-Bakkum.

Dat de hele waterloop zo heette is terug te vinden in de twee percelen land die de naam 'Rijn' en 'Lange rijn' dragen. Die liggen ten oosten en tegen de 'Konkeltocht' aan. Het (toen nog) riviertje vormde daar tevens de grens van de banne Limmen met Castricum en Bakkum.

Vóór de grote overstromingen van de 12e eeuw stond het riviertje in verbinding met de veenstroompjes de Schermer en de Stierop. Na ± 1200 ontstonden de meren zoals de Schermeer en de Lange Meer en was de verbinding met de Stierop verbroken. Misschien heeft de stroom pas na die tijd de naam 'Rijn' gekregen en heette hij vóór de overstromingen 'Limb', zoals Samplonius (Het plaatsnamenboek) afleidt uit de naam 'Limbon' (zie jaarboekje 4).

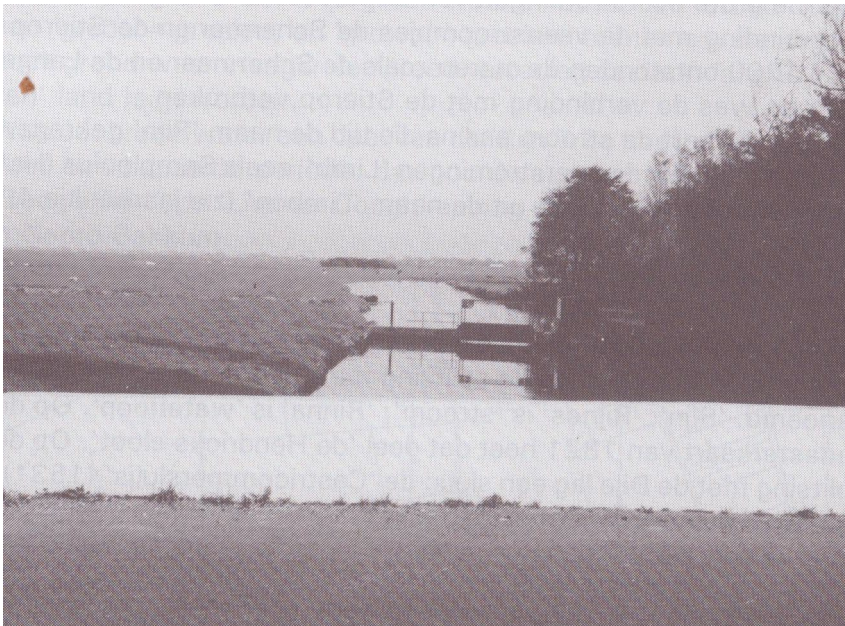
De waterweg

Op de kaart van Dou wordt het eerste deel van de vaart vanaf de punt van de Koog totaan de splijtsing met 'de Dije', nog 'Den Rijn' genoemd. 'Rijn', 'Rijnos' is 'stroom'; 'Rinna' is 'waterloop'. Op de kadasterkaart van 1821 heet dat deel 'de Hendricks sloot'. Op de splitsing met de Dije lag een sluis: de 'Castricommersluijs' (1 531). 'De Dije' sluit vanuit het zuiden aan.

'Dije' is een verbastering of samenvoeging van 'die ije' zoals dat water nog in 1469 heette. Die ije, d'ije, dije, die, en betekent dus 'water'. De 'Diesloot' gaat vlak voor de Startingweg over in de 'Molensloot'. Zo staat dat deel ook op de kadasterkaart genoemd. Ook het water aan de oostkant van de weg wordt op die kaart als 'Molensloot' vermeld. In een koopakte uit 1837 wordt zij tegelijk 'Molensloot' en 'Molentogt' genoemd.

Op de kaart van Dou is geen Molensloot te vinden. Het stuk tot aan de 'Schilpvaart' heet daar 'Coogvaart', en ook in een akte uit 1835 wordt zij 'Koogvaart' genoemd.

Het volgende stuk is de 'Lymmer Wateringe' (1e helft 17e eeuw), de 'Schilp-, schelp- of schulpvaart' die vanuit het oosten aansluiting heeft. Vierhonderd meter voorbij de 'Voordt' vertakt zij zich in de

Hoge brug, Schulpvaart

'Baccummertoght', de vroegere 'Rijn' en nu Konkeltocht geheten. Overigens, 'konkel' heeftde betekenis van 'maalstroom, draaikolk'.

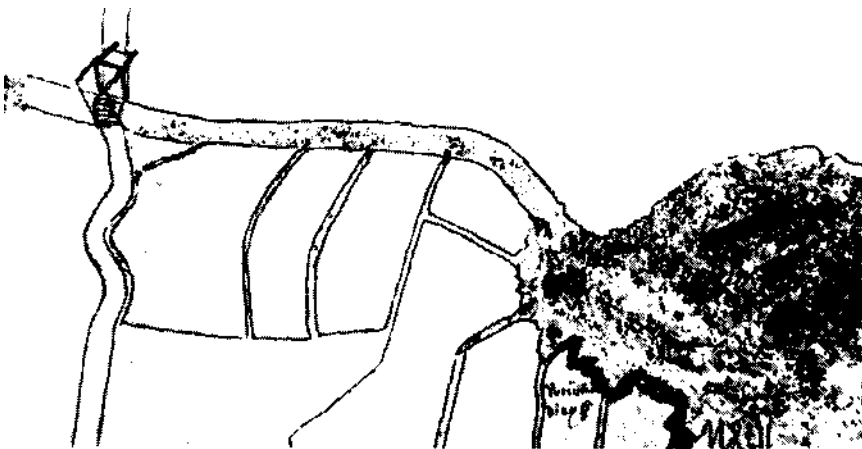
De weg

De oude Uitgeesterweg heette vroeger niet alleen 'de Uitgeester-weg' (Dou). Hij komt ook voor onder de naam 'Limmerdijck' (1495), 'Cooch Dijc (1645), 'die Koch wech' (1645), 'Koogweg' (1802) en 'Limmerwech (1635 en 1835).

In 1645 heette het eerste stuk vanaf de punt van de Koog, de grote bocht door tot aan de scherpe knik ook 'de Lage wech'. Bij de knik loopt 'de Lage wech' echter rechtdoor. Op de kaart van Dou staat op dat deel, dat ten oosten en parallel aan de 'Coogdijc' loopt, 'Voet padt'. 'De Lage wech' begint daar waar de Dorregeesterweg de 'Uijtgeester hooge breg' (1636) passeert.

Verderop passeert de 'Koogweg' de Schilpvaart over de 'Nessenbrugge' (1598) of 'Limmer hooge breg' (1645), 'Wipbrugh' (1634) 'Valbrug' (1680,) of 'Hooge brug' (1803).

Dat het hier inderdaad een ophaalbrug betreft, is terug te vinden op twee handschriften waarop de brug staat getekend (zie de afb. op pag. 51 boven en de afbeelding hiernaast uit 1594).

De laatste brug is die waarover de weg 'de Voort' (1635), 'de Voordt' (1645) of 'Soomerweg' vanuit Castricum Limmen binnenkomt. Het is de 'Vloijsbrug' (1680), 'Limmervaartbrug' (1839) of 'Voorterbrug'.

'Vloijs' of 'Vlois' betekent in het middelnederlands, of houdt verband met, 'Vlo'. Dat betekent vlieden en 'vloijen, vloeijen' is vloeien en stromen. 'Vloijsbrug' is dus 'brug over de stroom' of 'brug over de vloed'.

Zo trokken de feestgangers via water en weg, langs het 'Zuijden' van Limmen, alwaar zij de bijna 50 meter lange kerk in al zijn glorie voor zich zagen liggen.

De kooplui die per schuit kwamen meerden af bij de Vloisbrug, schuin tegenover het café 't wapen van Limmen' (1801). Zij trokken over de 'Voorterweg' die ook 'Breede weg', 'Straatweg' en later 'Postweg' werd genoemd tot vóór 'de kleine Loet' en sloegen daar rechtsaf de 'Kerkelaan' (1801) in. In de 'St. Cornelis herberg' vlak bij de kerk namen zij enige rust en lieten zich een pintje goed smaken. Het feest kon beginnen.

Kees Druiven

LIMMEN EN DE TIJD VAN KONING WILLEM I **"Het is al het zelfde zand"**

Op Zaterdag 27 augustus 1825 heeft de Schout van Limmen, Jacob Weldijk, zijn gemeenteraad bijeen geroepen, Hij had nl. een zeer belangrijke taakte vervullen op last van Z.M. de Koning. Plechtig deelde hij hun mede dat Z.M. hem had ontslagen als Schout van de gemeente en Heerlijkheid Limmen en dat hij nu de gemeenteraad ging ontbinden. Dat lijkt op het eerste gezicht op een revolutie zou je denken, maar als je verder leest ontdek je dat het wel meevalt.

Er was voor het bestuur ten platte landen nl. een nieuw reglement van kracht en uit dien hoofde had de Schout "per geschrift de eed in hande van Zijne Excellentie de Heer Staatsraad en Gouverneur der Provincie afgelegd en zijne post als Burgemeester der Gemeente en Heerlijkheid Limmen aanvaard."

De titel "Schout" kon naar het museum, dat was het dan. Nu moest ook de raad aftreden en dadelijk weer opnieuw benoemd worden en geïnstalleerd. Dat nu was een klusje voor de kersverse burgemeester. Op Dirk Schotvanger na die, evenals Pieter Vennik, assessor (wethouder) was. Dirk was nl. verhuisd naar Castricum en wonen in een andere gemeente was niet verenigbaar met het raadslidmaatschap in Limmen (dat is overigens nog steeds zo).

Burgemeesters werden benoemd door de koning en ook de secretaris, Willem de Bie in dit geval, dankte zijn benoeming aan Zijne Majesteit. De raadsleden daarentegen werden benoemd door de Ambachtsheer en als die Ambachtsheer toevallig ook burgemeester was, zoals in Limmen, kon hij om zich heen verzamelen wie hij wilde. De benoemingen moest hij weliswaar voorleggen aan de Gouverneur, en na 1825 nog wel in dubbeltallen, maar dat was een formaliteit.

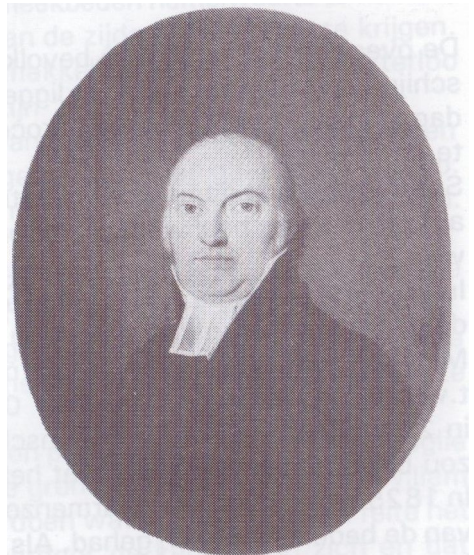
Je vraag je dan af: wat veranderde er dan in 1825? Het antwoord is: niks. In gemeenten die voorheen Ambachtsheerlijkheden waren, zoals Limmen, behield de Heer zijn Heerlijke rechten. Constantijn

Huygens zou hiervan gezegd hebben: "keer om Uw tijdglas het schijnt wat nieuws te wezen, maar het loopt gelijk het liep en 't is al het zelfde zand."

Of de Ambachtsheer zijn macht gebruikte om bij de samenstelling van de raad uitsluitend hem welgevallige mannen voor te dragen, zullen wij nooit weten. Maar kwaaddenkend als wij tegenwoordig zijn, mag het niet uitgesloten worden geacht. Toch moeten wij met ons oordeel voorzichtig zijn want van Jacob Weldijk is ook bekend dat hij een zeer beminnelijk en beschaafd mens was.

Behalve Heer van Limmen en burgemeester, was hij ook schoolopziender en in die hoedanigheid deed hij zeer veel voor de vernieuwing van het onderwijs. Van een idealist als hij was, mag je verwachten dat hij op de eerste plaats gewetensvol heeft gehandeld.

De vroedschap bestond in die dagen uit zeven mensen. Aan het hoofd stond de burgemeester en die werd bijgestaan door twee assessoren, de overige vier waren raadsleden. Elke twee jaar traden twee leden af, maar men deed over opnieuw benoemen niet moeilijk. Even een briefje naar de Provinciale Staten en het werd geregeld.

Ds. J. Weldijk

Echte verkiezingen bestonden nog lang niet. Wel werd er gestemd, maar dat was alleen voor de Provinciale Staten, verder ging alles getrap. Provinciale Staten kozen de 2e kamer en uit de Statenleden werden V kamerleden gekozen en de Gedeputeerden.

Het hele verkiezingsfeest ging als volgt: de bevolking mocht stemmen als zij voldeden aan het censusrecht. Dat recht kon je verkrijgen als je tenminste voldeed aan het betalen van een zekere som aan belasting. Dan ging het om personele- en grondbelasting; het door kleine zelfstandigen betaalde patentrecht gold daar niet voor. Voor Limmen was dat bedrag toen f 30,- en erg veel rijke mensen waren er kennelijk niet want het was maar 2 a 3 % van de inwoners.

Die mensen werden dan in staat gesteld om te stemmen. Zij kozen echter niet rechtstreeks de leden van de Provinciale Staten maar leden van een kiescollege en dat college koos dan weer hun vertegenwoordigers in de Staten.

Dat censusrecht is in al zijn strengheid blijven bestaan tot het bij de grondwetsherziening van 1887 enigszins werd afgezwakt.

En de boer hij ploegde voort

De overwegend agrarische bevolking in Limmen liet zich er waarschijnlijk weinig aan gelegen liggen. Als je de handelingen uit die dagen leest kom je alleen uit processen-verbaal iets over het volk te weten.

Soms kan je wat opmaken uit bestuurlijke handelingen, en dan valt al snel op dat er heel weinig door onze vroede vaders uit te geven was. In 1822 blijkt dat de f 100,- die voor de school beschikbaar is op de gemeente begroting, te weinig zal zijn.

Men gaat dan schoolgeld heffen naar een verdeling in 4 klassen, t.w.: f 2,-, f 1,50, f 1,00, en f 0,50 voor ieder kind, te voldoen in 2 termijnen. Als er na de aanschaf van leermiddelen geld over zou blijven mocht de leraar dat hebben.

In 1825 zien we dat er aan armenzorg 22 bejaarden en 20 kinderen van de bedeling hebben gehad. Als een mens nog niet of niet meer kon werken, was hij aan de genade overgeleverd. De gelden voor de armenzorg kwamen binnen door losse giften, de opbrengst van landverhuur, subsidie van de gemeente en de opbrengst van de collecten in de R.K. kerk.

In dat jaar waren de totaalontvangsten f 1259,- en de uitgaven f 1250,- zodat het batig slot f d,- bedroeg. Met dat batig slot werd dan weer het volgende boekjaar geopend.

Zo nu en dan kom je ruzie tussen mensen tegen, of wordt er gestolen of ingebroken. Dan kwamen de mensen naar de Schout om aangifte te doen die op zijn beurt braaf een procesverbaal schrijft over het gebeurde.

Verder gaat ieder zijn gang in de strijd om het bestaan; om zijn plekje onder de zon.

Intussen is er heel wat aan de hand in het vaderland, maar of de dorpelingen zich daar druk om maakten valt te betwijfelen. Daar lees je nl. niets over voor zover het de bevolking betreft, geen acties, geen sympathiebetuigingen met de koning; niks. Wel dat de Gouverneur aan het lokale bestuur vraagt om de voorgangers der kerken te verzoeken hunne smeekbeden hemelwaarts te richten, teneinde het hemelse gerecht aan de zijde des konings te krijgen. Immers, Willem had het niet gemakkelijk. Na de slag bij Waterloo in 1815, riep hij maar meteen zijn "Groot Nederland" uit. Een tikkeltje voorbarig eigenlijk want de grote mogendheden hadden nog nergens toestemming voor gegeven en dan gaat zoiets niet op. Daar kreeg hij een heleboel ellende mee zoals spoedig zou blijken.

De Belgen waren welvarend, zij hadden reeds een behoorlijke industrie en mijnbouw en bovendien waren zij katholiek. De Nederlanders waren arm, agrariërs; ze hadden geen industrie van betekenis, alleen wat kleine ambachtelijke bedrijfjes, en ze waren protestant.

Nee, dat was voor de Belgen geen partij. Toen bisschop De Broglie in België weigerde de eed op de grondwet af te leggen en Willem de katholieken ging dwingen te doen wat hij beval, was in feite het verzet begonnen. Hij kreeg daardoor de kerk tegen zich en dat resulteerde er in dat zelfs de Nederlandse taal taboe werd in Vlaanderen. De kerk koos de zijde van de adel en die was Franstalig. De gewone Vlaming kon zich in het Frans niet eens uitdrukken, maar er zat niets anders op, hij moest zich maar behelpen; zo werd het koeterwaals geboren.

In dienst van de koning

Er waren zo van die zaken die door Napoleon waren ingesteld en door zijn opvolgers maar wat gretig werden overgenomen.

Een ervan was de burgerlijke stand. Napoleon had met het oog op zijn veldtocht in Rusland erg veel soldaten nodig want ook hij wist dat Rusland zeer groot is.

Met het oog daarop beval hij de invoering van de registratie van alle mensen, in het jaar 1811: de burgerlijke stand. Zo kon hij eenvoudig die mannen oproepen die hij meende nodig te hebben voor zijn Rusland-avontuur.

Koning Willem I zat met z'n lastige Belgen en ook hij kon van dat prachtige systeem gebruik maken om een leger op de been te brengen. Weliswaar probeerde hij eerst om een vrijwilligersleger te werven, maar dat bleek niet voldoende dus moesten er dienstplichtigen worden opgeroepen.

Het herinneringskruis: "Trouw aan Koning en Vaderland" aan de 'Belzenopstand'

Intussen werd de toestand in België onhoudbaar; de koning had zijn zoon Frederik met een legertje op de brandhaard afgestuurd, maartoen die hoorde dat de Fransen op weg waren om de Belgen te helpen ging hij diep nadenken.

Onder het motto "liever een levende lafaard dan een dooie held" nam hij snel de benen en gelijk had hij want er was geen eer aan te behalen. Als dan tot overmaat van ramp in die dagen juist de Opera "de Stomme van Portici" wordt opgevoerd in de Stadsschouwburg in Brussel en avond aan avond de aria "heilige liefde voor het vaderland" de gemoederen tot het kookpunt

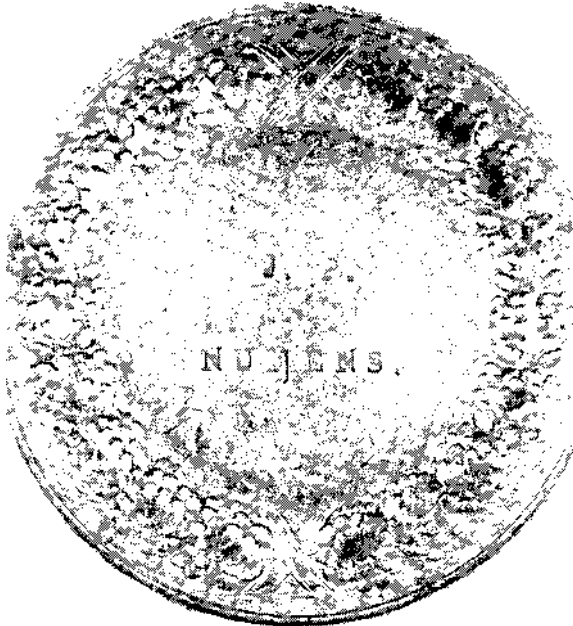
opzweept, is de maat vol. De Belgen kunnen geen Hollander meer zien en de revolutie is volkomen. De inmiddels in de Schelde gearriveerde kanonneerboten zaaien nog wel wat dood en verderf, maar het verzet is niet meer te stuiten. In de haven van Antwerpen probeert Jan van Speyk weg te komen met zijn kanonneerboot,

maar de strakke wind waait hem naar de kade waar de Antwerpenaren dat kluijfe wel even willen verorberen. De radeloze Jan vluchtte het kruithok in alwaar hij zijn historische woorden sprak alvorens zich met schip en al te lanceren. Ik heb geprobeerd na te gaan of er bij al die dienstplichtige soldaten ook Limmers waren. Daarvoor heb ik

De penning van J.P. Nuyens

Nog een medaille van J.P. Nuyens

o.a. de naamlijst van de Schutters van Alkmaar en omgeving nageplozen, maar helaas, daarop komt geen enkele Limmer voor. Min of meer bij toeval heb ik echter toch twee Limmers ontdekt die in dienst van Koning Willem in de "Belzenopstand" hebben gevochten blijkens aan hen uitgereikte oorkonden en medailles. Die twee waren:

Jan Nuyens Maxzn. En
Jan van der Steen Antzn.

Maar al dat oorlogvoeren was voor het land weinig heilzaam. Zoals gezegd, het land was toch al arm en de schulden liepen torenhoog op. De inspanning van de Nederlanders op het gebied van de economie liet, in vergelijking met onze buurlanden, zeer te wensen over.

Daarbij werd het land geboycot vanwege de oorlog met België, die door de grote mogendheden werd afgekeurd. Onze havens lagen er leeg en verlaten bij, er heerste een gebrek aan ondernemingsgeest als nooit te voren.

Potgieter hekelde die slappe geest in Nederland met zijn bekende satire: "Jan, Janneke en hun jongste kind" waarin hij z'n Jan Salie ten tonele voert. Nee, de tijd van Hollands welvaren was voorbij en het zou ook nog wel enige decennia duren voor de koloniën in Azië daar verbetering in brachten. Daar werd nl. het cultuurstelsel ingevoerd. Dat stelsel hield in dat uitsluitend die gewassen mochten worden verbouwd waar Nederland aan kon verdienen.

Goed en kwaad

Misdaad is door alle eeuwen heen in allerlei vormen bedreven. Het hoort bij de mens, zoals ook het goede bij de mens hoort. Onze eigen Limmer geschiedenis doet aan beide mee. "Het hs te Hoorn als te Enkhuizen" zeiden onze voorouders, als zij wilden uitdrukken dat wij nergens een uitzondering op maakten.

Om met het slechte te beginnen (dan kunnen we met het goede eindigen): ook in de jaren 30 van de vorige eeuw zochten de mensen nogal eens vertroosting in alcohol. De overheid was daar niet gelukkig mee en moedigde dat dan ook zeker niet aan. Bovendien was er oorlog met de Belgen en het zou beter zijn dat de hele Nederlandse gemeenschap als één man de koning zou steunen. De Gouverneur en Staatsraad in Haarlem verzocht de gemeenten in zijn provincie om soberheid en vooral geen feesten en kermissen in deze voor ons land zo donkere tijden.

Maar dan wordt het september en de tijd van Limmer kermis breekt aan. De vroedschap is op alles bedacht en verbiedt om kermis te vieren, indachtig het bevel van de Gouverneur. Om in Limmen kermis te verbieden is niet eenvoudig; daar kan je maar beter niet aan beginnen zo hebben overheden in de loop der eeuwen ervaren. De eerste dag was het prima gegaan, overal was het rustig geweest, zo werd gerapporteerd. Maar de volgende dag werd een gedenkwaardige; alle kroegen waren volop aan het tappen en overal was het dronkenschap en lol.

Al sinds 1823 was er een keur van kracht waarin werd verordonneerd dat herbergiers, tappers en kroeghouders hun bier en drank verkoop moesten sluiten om 9 uur in de zomermaanden en om 8 uur 's avonds, in de wintermaanden.

Maar op tweede kermisdag 1832 had iedere Limmer daar lak aan; ze bleven gewoon doorgaan. De dienaar en z'n mannen konden er weinig tegen uitrichten, maar het werd wel netjes aan de burgemeester gerapporteerd.

De caféhouders liepen het risico van boete. Er stond in 1823 een boete op van f 6- voor de eerste overtreding en f 12,- bij herhalingen. Klanten die ruzie maakten of dronken waren mocht hij al meteen geen druppel meer geven.

Van ruzie, vechtpartijtjes, diefstal en inbraak zou je een lange lijst kunnen maken. Er gebeurde maar al te vaak een incidentje zoals bv. in het café van Jacob Zonderzorg aan de Limmervoort.

In het proces verbaal staat dat bij absentie van de Schout, Willem de Bie zijn plaats inneemt.

Het is zondagmiddag 25 maart 1821 als Joseph Revers, oud 27 jaar, van beroep schoenmaker, geboren te Ramsdorf in Westfalen thans wonende te Alkmaar, zich bij De Bie vervoegd om aangifte te doen. Wat is er gebeurd: Joseph heeft een pak slaag gehad en daar was hij ontevreden over, zodoende.

Het voorval had zich als volgt ontwikkeld: Revers en een jongen uit Beverwijk genaamd Venlo, zaten in het café gezellig een biertje en een borreltje te drinken.

Op zeker moment besloten zij om de financiële consequentie van dit alles, te laten bij de man die bij het uitsteken zou verliezen; met andere woorden er werd om geknobbeld. Aldus geschiedde en Joseph verloor en betaalde het gelag. Niks aan de hand zou je zeggen, dat was toch afgesproken. Maar dan springt Venlo op en begint de Alkmaarder af te tuigen met de woorden: "En nu is het uw beurt om te betalen."

Dan komt Jacob Zonderzorg, de cafébaas en zijn zoon er aan te pas en samen werken zij de onfortuinlijke Revers de straat op.

De Beverwijker vindt dat kennelijk nog niet genoeg en volgt zijn slachtoffer op straat om hem nogmaals te slaan en uit te schelden.

Joseph Revers verklaarde dat hij had betaald, en dat maakt het verhaal zo bizar. Wat moet je als overheid hier mee aan, is er iets gebeurd wat hij heeft verzwegen?

Geloof maar niet dat er met zo'n verhaal meer gebeurde dan braaf noteren.

Patentrecht had natuurlijk ook voordelen. In 1820 wilde de Schout zich juist op weg begeven. Buiten gekomen zag hij twee jongens met manden lopen. Hij ging naar ze toe en controleerde wat zij in die manden vervoerden. Het bleken 2 jongens uit Uitgeest te zijn die hier in Limmen met brood gingen venten. Gevraagd naar hun patentrecht, bleek dat al niet in orde, maar toen hij vroeg welke prijs zij voor het brood zouden vragen kreeg hij ten antwoord dat het dertig cents of zes stuivers was voor een brood van 4 pond. In Limmen was de zetting op dat moment twintig cents

voor 2 pond ongebuild tarwebrood, zodat de jongens dus een dubbeltje onder de prijs lagen.

De Uitgeester bakkersjongens werden als "fraudateurs" het dorp uitgewezen en van het gebeurde werd ambtshalve procesverbaal opgemaakt.

Terwijl de vrouw van Reinier Morsk, Trijntje, braaf in de kerk zat, was haar knecht. Dirk Groen, er met de zilveren gespen van de schoenen van Reinier tussen uit geknepen. Hij had tegen de dienstbode gezegd dat hij ontslag nam en weg was Dirk. Nou waren er in 1820 nog niet zo veel mogelijkheden om snel in Miami te komen, dus werd Dirk vrij spoedig achterhaald. Het bleek voor inbrekers een vruchtbaar jaar te zijn want ook bij Upelaan en bij Simon Admiraal was ingebroken en ook daar waren de zilveren gespen van de schoenen ontvreemd, benevens allerlei ander spul.

Zo kunnen we nog lang door gaan, maar nee, er gebeurden ook positieve dingen in die dagen.

Als er in Limmen gecollecteerd werd voor de armen, dan gaven de mensen gul. Ook voor de medemens elders in het land werd heel goed gegeven.

De brand in Beilen en de stormramp die zoveel schade in het land aanrichtte, opende ook toen al de beurzen van de Limmenaren. Dat was toen; in de vorige eeuw, en dat is zo gebleven tot op de huidige dag. Hebben wij toch nog iets om trots op te zijn.

P.A.van der Steen.

HET ONGELUK OP DE VOORTWEG tussen Castricum en Limmen

Voor Anthonij Abraens, notaris te Uitgeest, verscheen een aantal getuigen waaronder de 50-jarige Louris Cornelisz Groenewater uit Castricum en de 33-jarige Jacob Woutersz Keijzer uit Limmen. Zij waren gekomen op verzoek van Cornelis Willemsz Kuijs uit Castricum.

De getuige Louris Corn. Groenewater was op vrijdag, de 2e okt. 1722, zomaar eens gaan kijken op de wei van Zijmen Claes Ranc-ken. Die wei lag in Limmen, maar zuidelijk van de Schulpvaart, tegen de Voortweg aan.

Louris keek naar een enkele verlate weidevogel die gek scherend laag over zijn hoofd vloog alsof het de broedtijd betrof. Louris keek er met zeker 'plesance' naar, toen zijn aandacht werd getrokken naar een 'cheese' (sjees) die uit de richting Castricum naderde. En of hij het al raadde, keek hij om en zag uit de richting Limmen over de Vloisbrug een wagen komen met op de bok zoals hij erkende Cornelis Willemsz Kuijs. Cornelis reed in het uiterste slag, naar de slootkant gelegen. Op de sjees onderscheidde Louris twee personen die hij niet kende.

Het paard met de tweewielige sjees gingen dicht langs hem heen "op een stijle draff, int zelfde spoor" waarin ook de wagen van Cornelis Kuijs reed. Bij de wagen van Cornelis aangekomen - die toen al stilstond - haalde de "chese omtrent maar een halft slagh uijt, en soo vervolgens tegen de waegen aanreed en wel zoodanigh dat sij in de chese omverre raakten (niet tegenstaande dat sij nogh een geheel slagh om uit te wijken tot haar voordeel hadden)." "Nou, da's toch wat!" riep Louris uit, toen hij ook tegelijk de dissel van Cornelis Kuijs in stukken zag breken. Hij spoedde zich onmiddellijk naar de plek des onheus en schrok toch nog van de grote ravage die hij daar aantrof.

"Nou, da's toch wat!" zo sprak hij zijn medeleven uit. "Hoe heet gij en waar hebt gijlieden uw woonstede?" De twee die uit de sjees gevallen en nog op de grond zaten bleken Klaas Hant en Albert Root te zijn, beiden uit Alkmaar. Louris liep nu naar de wagen van Cornelis Kuijs om de schade daar in ogeschouw te nemen.

Maar terwijl hij dat deed zag hij wel zeer vreemde dingen gebeuren die hij, na enig beraad met de notaris, toch maar aan het papier liet toevertrouwen.

Want toen hij dus naar de wagen van Cornelis liep zag hij vanuit zijn ooghoeken dat Albert Root "eerst zijn broek so 't sgeen aft streek om sijn gevoegh te doen. Dat hij kort daarna weder opstond, sijn broek opdede, (en) met een bloot mes in de hant kwam loopen naer Cornelis Kuijs, seggende tegen hem, Godt doot mij - ik sal U aant mes rijgen. Hetwelc den voornoemde Cornelis W. Kuijs agter sijn waagen ontweek." Inmiddels was ook de andere getuige, Jacob Woutersz Keijzer die ten zuiden van de schulpvaart woonde, gearriveerd. Die stond net in het achterhuis toen hij het zag gebeuren. "Mi'en God, daar isme wat aant croken", had hij uitgeroepen. Degenen die Jacob kenden wisten wel wat hij bedoelde. De notaris vroeg echter om uitleg. "Nou, daar is me wat aant knakken" zei Jacob. En hij was daarop aanstonds "toegelopen om de chese op te helpen. En nadat hij deselve geholpen hadden, heeft hij gesien, dat Albert Root hem selve soo noemende, de broeck affstreek om sijn gevoegh te doen, soo 't verging, en dat hij Albert Root nadat hij sijn broek wederom opgedaan hadde, sijn mes trok, en met het blote mes in de hant naar Cornelis W. Kuijs toeliep, seggende omtrnet dese woorden in substantie: Godt doot mij, hebt gij nog wat te seggen, ick sal je aant mes rijgen. Willende hem daarna nogh eenige slagen met de hant toebrengen, dewelcke door den voornoemde Kuijs met sijn helleboogh wierden afgeweert."

Kees Druijven

RUZIE BIJ HET SLUISJE VAN AKERSLOOT

Het was maandag tegen de avond van de 21e oktober 1726, dat er enige oproer ontstond bij het sluisje van Akersloot. De hoofdrollen in het opstootje waren voor de Limmers Mies Cornelisz Cleeft en Jacob Sijmensch Veel. Getuigen in het schouwspel waren de ook uit Limmen afkomstige Pieter Pietersz Harck, oud 38 jaar en Cornelis Jansz Visser, oud 22 jaar. Deze laatste twee voeren met hun jacht richting Limmen. Zij kwamen van Haarlem. Ook Mies Corn Cleeft voer met hen dezelfde richting uit, en ze "quamen aan dt Akerslotersluijs." Daar deden zij hun "goederen en mensen over ir een vlet, in de intentie om daar mede naar Limmen te vaeren, dogr dat sij in de sluijs komende ende gedagten om daer binnen te haeler (naar binnen te schutten), sij Jacob Sijmensch Veel van de andere sijde met een praam met koeijen in deselve sluijs ontmoeten mei intentie om daar naar buijten te vaeren,

sonder dat de eene de andere kon passeren, waardoor het gebeurde dat Jacob Veel met Mies Cleeft eenige woorden hadde. Daar bleef het echter niet bij. De twee getuigen zagen dat Jacob Veel "een stock ofte haeck opnam en daar mede meenende, soo 't sgeen naar Mies Cleeft te slaan", zonder dat Mies Cleeft aanstalte maakte om "met een stock ofte haek" terug te slaan. Dat was een zeer gewaagde handeling van Jacob Veel die Mies Cleeft, vermoedelijk in verband met een aangifte, deed besluiten de kwestie bij een notaris op papier te laten zetten. De tweede getuige, Cornelis Visser verklaarde daarbij nog "diestijds gehoord te hebben, dat Jacob Veel, Mies Cleeft aan lant uijtdaagde." Maar hiermee was de zaak nog niet aan de kant. Er bestond kennelijk behoefte van de zijde van de notaris de kwestie nog eens onder de loep te nemen. Was de getuigenis onvolledig of te onduidelijk? Of was zij niet smaakvol genoeg gebracht? Daaraan kan men twijfelen. Ik vermoed dat het zowel het een als het ander is.

Een maand later, op 7 december, zaten zij weer bij de notaris aan tafel. De twee getuigen verklaarden nu: "dat aan de andere kant van de Akersloter sluijs eenen Jacob Sijmen Veel was met een vlet met koeijen om naar buijten te sgutten." Kort daarvóór had hij echter "het sgutten van hen (getuigen en M. Cleeft) belet." Kortom, boer Veel had dus al actie gevoerd om hen het binnengaan te beletten. Hij drong dus ordinair vóór. Wou het eerst de sluis in. En daar niet mee tevreden begon hij ook nog tegen hem, Mies Cleeft te schelden "en sogte grote ruzie tegens hem, grijpende ondertussen een boom ofte haeck in zijn handen, dewelke hij bij sig tot gebruijck sijner vlet hadde, en slaande met groote obstinaetheit bovenhants." En toen Mies Cornelis zag "dat het hem zoude gelden, tot sijn geluck en mogelijk tot sijn levensbehout, die verrae-delijcke slagh van Jacob Veel was ontweecken agter de muur van de Ackerslooter sluijs."

Kees Druijven

DE ACTIVITEITEN VAN "OUD LIMMEN" IN 1995

Donateursavond: Deze stond dit jaar in het teken van de "Slag bij Castricum", tussen de Frans-Bataven en de Engels-Russen in 1799. De heren Zuurbier en van Roo wisten er samen een boeiend verhaal van te maken. Ook voor de geschiedenis van Limmen is de slag bij Castricum zeer belangrijk, immers de Engelsen hadden hier hun hoofdkwartier.

Bevrijdingsfeesten: Op verzoek van het comité "50 jaar bevrijding" verzorgde "Oud Limmen" een expositie over de oorlogsjaren. Bij die gelegenheid brachten we ook een boekje uit waarin een aantal gebeurtenissen in Limmen en belevenissen van Limmers waren gebundeld.

De zaal van het gemeentehuis werd prachtig opgefleurd door bloemstukken van de bloemschikkers van de Koninklijke Maatschappij voor Tuinbouw en Plantkunde. Door alle activiteiten die het comité organiseerde in de kerk en rond het gemeentehuis, en door het stralende weer, was er een enorme toeloop van mensen. Voor velen was het een feest van herkenning.

In het kader van deze festiviteiten mochten wij ook een brug in ontvangst nemen van Winder Limmen B.V., zoals al eerder in dit boekje is gememoreerd. De brug zal ieder jaar op 4 mei neergelegd worden zodat men zich kan verenigen voor het monument ter nagedachtenis aan de slachtoffers van de oorlog.

Opgravingen: De archeologische werkgroep kreeg toestemming om in het land van Welboren proefsleuven te graven. Het vermoeden was dat het om een zeer oud stukje Limmen ging. Dat bleek juist.

Er werden sporen van bewoning gevonden vanaf de vroege tot de late middeleeuwen. De vondsten waren dermate veelbelovend dat de Universiteit van Amsterdam geïnteresseerd was in verder onderzoek. In afwachting daarvan zijn de gleuven weer dichtgegooid. Verder is er veel verkennend onderzoek verricht.

Museum: De stichting "Museum voor de Bloembollenteelt" is in Mei gefuseerd met de stichting "Oud Limmen", zodat we nu met gebundelde krachten kunnen werken aan de totstandkoming van een museum. Er worden ijverig plannen gesmeed en deze zijn nu in een vergevorderd stadium.

De Jaarmarkt: Zoals gebruikelijk was ook dit jaar "Oud Limmen" weer present. Het was weer een gezellige drukte rond de kraam. Kees Beentjes had weer een aantal details van Limmer huizen bij elkaar gefotografeerd. Van de velen die bleken hun dorp goed te kennen werden de volgende winnaars uitgeloot: Rinus Admiraal, Siem Admiraal en Marjan van Stralen.

Historische markt: Ook buiten de dorpsgrenzen laten wij van ons bestaan blijken. Op de historische markt in de kerk van Beverwijk hebben wij belangstellenden getoond waar "Oud-Limmen" zich zoal mee bezig houdt. Mark van Raaij had voor die gelegenheid een aantal mooie archeologische vondsten beschikbaar gesteld.

Sponsoring: Ook dit jaar mochten wij weer een geldbedrag ontvangen van Steenhouwerij Haker, die in het verleden de grenspaal zo prachtig heeft gerestaureerd.

Tenslotte: Hebben wij de verhalen gebundeld die in "Rond in de Limmer Toren" zijn verschenen in de loop der jaren. Dit boekje van 72 pagina's is niet gedrukt, maar gekopieerd. Het kost slechts f 10,- en is te bestellen bij P.A. van der Steen, K. Droog of een van de overige leden van "Oud Limmen".

Dit jaarboekje is een uitgave van de stichting "Oud-Limmen". Donateurs krijgen het jaarboekje gratis. U kunt donateur van de stichting worden door storting van minimaal f 15,- op bankrekening 33.64.26.429 t.n.v. 'Stichting "Oud Limmen"'.
Voorzitter: Y. Wiersma
Sekretaris: W. P. Bremmers (02205-1600)
Penningmeester/Donateursadministratie: P. Brouwer.
Leden: P. A. v/d Steen, A. Meier-Kors, C. Beentjes, P. Könst, R. Horn,
H. Valkering, M. van Raaij
Werkgroep historisch onderzoek: P. A. v/d Steen, K. Druijven, K. Droog.
Werkgroep foto/film: C. Beentjes.
Werkgroep archeologie: K. Druijven, M. van Raaij.
Archief: A. Meier-Kors

In de losse verkoop kost dit boekje f 15,-. Voor inlichtingen kunt u zich wenden tot Piet van der Steen, Ragelaan I, tel. 02205-1209
Uit dit jaarboekje mag niets worden overgenomen zonder voorafgaande toestemming van de stichting "Oud Limmen".